

ponton

LITTERÄR TIDSKRIFT FÖR OCH AV UNGA

ÅRETS KULTURTIDSKRIFT 2009

NUMMER ET 2010 PRIS: 30 KRONOR

ELIN

ELIN

RUUTH

KONSTRUKTION

ORD

DRAMATURGI

ungas
text och bild

8

ponton 2010

1

KONSTRUKTION

FAGERHOLM

PONTONS REDAKTION UNDER KONSTRUKTION

**VIKTOR
ANDERSSON**

**ELIN
ASPBERG**

**ANNA
CLASSON**

**KAJSA
FRANCK**

**VICTORIA
GREVE**

**AMANDA
GRÄNS**

**JACK
HILDÉN**

**HANNAH
JOHANSSON**

**DENIZE
LILJESTRÖM
SABIR**

**HANNA
LUNDSTRÖM**

**NORA
MAKANDER**

**JOHAN
OHLSSON**

**SARA
SKOGLUND**

**SOPHIE
ZETTERMARK**

**LARS
ÅKESSON**

**KANSKE
DU?**

**KANSKE
DU?**

**KANSKE
DU?**

ADRESS: Medborgarplatsens bibliotek,
Punktmedis, Medborgarplatsen 2-4,
Box 17 604, 118 92 Stockholm

TELEFON: 08-508 30 828

HEMSIDA: www.ponton.nu

E-POST: skriv@ponton.nu

PRENUMERATIONSÄRENDE: Nätverkstan 031-743 99 05,
ekonomitjanst@natverkstan.net

ANSVARIG UTGIVARE: Staffan Engstrand

REDAKTÖR: Martina Lowden

TEXTREDAKTÖR: Lars Åkesson

FORMGIVARE: Johan Olsson

EVENEMANGSANSVARIG: Victoria Greve

REDAKTION: Viktor Andersson, Elin Aspberg, Anna Classon, Kajsa Franck, Amanda Gräns, Jack Hildén, Hanna Johansson, Denize Liljeström Sabir, Hanna Lundström, Nora Makander, Sara Skoglund, Sophie Zettermark.

MEDVERKANDE: Jesper Eklund, Elias Kvarnbäck, Hannah Liljeqvist, Victor Malm, Karin Mellbourn, Ulrika Nettelblad, Sara Öberg, Helena Öström.

OMSLAG: Jack Hildén

VAD ÄR PONTON? ponton är en tidskrift för dig som tycker om att skriva eller läsa vad unga från Sverige och övriga Norden skriver. Syftet med ponton är dels att inspirera, dels att vara ett forum för unga tankar och värderingar.

PRENUMERERA: Ett år kostar 110 kronor för privatpersoner och 150 för institutioner. Skicka namn och adress till:
ekonomitjanst@natverkstan.net eller ponton/Natverkstan,
Ekonomitjänst NÅTEK, Box 311 20, 400 32 Göteborg

PONTON FÖR LÄSHANDIKAPPAD: Inläsningstjänst 08-508 311 57

TACK TILL PONTONS SPONSORER: Statens kulturråd, Stockholms stadsbibliotek, Stockholms läns landsting genom Regionbibliotek Stockholm samt av Stiftelsen Solkatten och Albert Bonniers förlag.

VILL DU VARA MED I PONTON? Du som är mellan 14 och 21 och skriver dikter eller noveller är välkommen att skicka in ditt material till skriv@ponton.nu. Glöm inte att skriva namn, adress, telefonnummer och ålder! Vanlig post går också bra. Svartvita fotografier och illustrationer välkomnas också. Skicka helst in printar med post, mejlar du in bilderna så måste de vara högupplösta, det vill säga 300 dpi stora.

För obeställt material ansvaras ej.

INTRO

A MOVEABLE FEAST

Och som vanligt ställer någon frågan om livet versus litteraturen: vad är viktigast? Som om de skulle stå i ett motsatsförhållande till varandra. Som om tiden vi tillbringar med att läsa eller skriva inte skulle vara lika mycket liv som vilken annan tid som helst.

Åtminstone jag känner mig mer levande när jag matar huvudet med text än när jag kokar pasta, tömmer kattlådan, plockar ur diskstället, hal-
kar i snön, betalar räkningar eller nå-
got av allt det andra ett liv består av.

Men för all del, om folk ändå tycker att text är lika med icke-liv har pon-
ton planer på att motbevisa dem. Den
åttonde och nionde maj i år, närmare
bestämt, då vi tillsammans med Lava
arrangerar en skrifvfestival i Kultur-
huset, Stockholm.

För det är svårare att hävda att lit-
teratur bara är på låtsas och poesi
bara posar när man konfronteras med
människorna bakom. Vi har tänkt
ställa dem på scen och säga: titta, det
finns visst.

Så kom dit! Ett program med inslag
som skrivarkurs och intervju-sof-
fa och öppen scen och kanske ett par
författare kommer allteftersom att
läggas upp på hemsidan (www.ponton.nu), men ni är hedersgästerna.
Det är era dikter vi vill höra och er vi
vill se på scen.

Vi ses, hörs och skrivs!

MARTINA LOWDEN, PONTONREDAKTÖR

INNEHÅLL NUMMER 1 2010

22

SJÄLVSKRIVEN

"Jag gillar i och för sig ensamheten som är förknippad med skrivandet. Men det kan lätt slå över. Jag tror att det kanske skulle vara skadligt för mig om jag fick chansen att vara författare på heltid. Jag trivs så pass bra med att vara ensam, så jag skulle nog aldrig träffa någon." **Elin Ruuth**

08

RÖSTÖAR

Prosalyrik från 1991 av Monika
Fagerholm.

14

LINGVISTIK

Hur man bäst förgyller en flagg-
stångsknopp.

18

DRAMATURGI

Dramatiska Institutet i tre akter.

28

SJÄLVHJÄLP

Låt Christopher Isherwood förändra
ditt liv.

ALLTID I PONTON

NOTISER.....	5
PROFIL.....	6, 34
PONTON BJUDER IN.....	8
TYCKER OM TEXT.....	30
RECENSIONER.....	40
NAMNKRÖNIKAN.....	42

PUBLICERADE

Jesper Eklund.....	15-17
Elias Kvarnbäck.....	20
Hannah Liljeqvist.....	6
Victor Malm.....	26
Karin Mellbourn.....	34
Ulrika Nettelblad.....	Omslagsrygg och 37
Sara Öberg.....	36
Helena Öström.....	43

sockerdricka.nu

SKRIV ETT BREV

Vad hände med det där att vara brevisar? Att skriva till KP om hur många jordsnurr man var, att man hade hamster och gillade att läsa Kitty-böcker? Att bli sådär lyrisk över att ett brev bland alla tråkiga räkningar i brevlådan hade mitt! namn skrivet med spretiga bokstäver? För visst är det få saker som går upp

mot ett äkta handskrivet brev. Och inte är det så väldans dyrt med frimärken heller. Och har man tur får man ett tillbaka. Så skriv - till farmor, en brevvän från <http://brevrevolutionen.bloggagratiss.se>, någon du läste om i tidningen nyss eller varför inte ett beundrabrev? Om inte annat så för spänningens skull.

För att det är logiskt och så sant som det var sagt

“Timmerhuggarna jobbar i skogen. De skjuter julgranar hela vintern och på sommaren fortplantar de sig.”

“Först så dog Jesus, men sedan ångrade han sig och gick ut igen.”

“Det är inte lätt för tomten att ta sig ner i skorstenen. Han nyper sig i näsan och drar in magen. Kanske har han korsett. Fast ännu svårare är det på vägen upp, för då måste han kravla.”

“Man kan bli reinformerad. Det betyder att man börjar leva som en katt igen. Eller som en sten eller sparv eller en bröds mula.”

ur “Gamla tanter lägger inte ägg” & “Gud som haver barnen kär har du någon ull”

INSPIRATIONS DÖDEN

SYMPTOM: Vitt pappersknöggel, orörda pennor, ryckande fingrar, abstinens samt en obeskrivlig olust.

MEDUCIN NUMMER ETT: Gör ett mood-board! Sax, lim, tidningar, foton, papper, bokmärken, text och du. Ett inspirations-collage är fött.

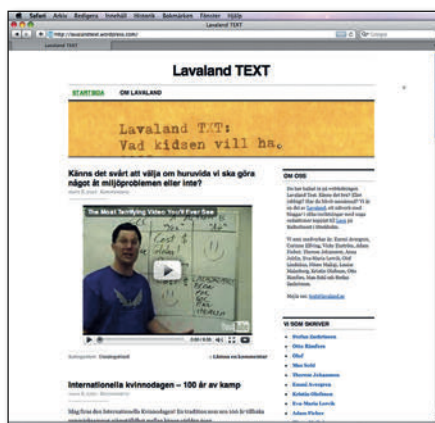
MEDUCIN NUMMER TVÅ: Korsbefruktnings. Smygkika på andra kreativa. Typ gå och se en dans, titta på en film, lär dig allt

om mikrobiologi eller spana in grymt snygga inspirationsbilder. Till exempel på <http://deerlings.blogspot.com> eller <http://www.nadjabournonville.se>.

MEDUCIN NUMMER TRE: Lek. Klipp sönder en text och bygg den på nytt. Skriv allt vad du kan i fem minuter, utan att stanna någonsin. Lukta på någonting. Smaka på något annat. Slå upp ett ord i en ordbok. Associera kring bokstaven U och hur den ligger i munnen.

ALLT NOTERAT AV:
SARA SKOGLUND

LAVALAND

För den som vill låta sig åka med på en tur in i andra ungas engagerade tankar. Lavaland är Kulturhusets ungdomsdels nätverk av bloggar som drivs av unga redaktioner. Teman som text, dans, konst och inspiration rör sig fritt mellan högt och lågt, egna tankar och andras.

<http://lavaland.tumblr.com>

BOKCIRKEL

För den som drömt en bokcirkel men aldrig vågat starta en eller den som bara gillar att läsa och diskutera. Den 12:e april har P1 säsongpremiär för Bokcirkeln, och man läser *Blonde* av Joyce Carol Oates. Cirkeln leds av Marie Lundström, medläsare är Åsa Linderborg, Carin Mannheimer och Jan Guillou. Och kanske du och jag?

profil

HANNAH LILJEQVIST

19 ÅR, UPPSALA

Du verkar gilla ord! Vad betyder språket och orden för dig?

– Allt! Eller åtminstone hemskt mycket. De hjälper mig att förvrida och förgylla verkligheten efter behag.

Varför skriver du?

– För att det är den enda sorts kreativitet jag förstår mig på.

Vad gör du när du inte skriver?

– Dagdrömmer om Storbritannien och dränker min sabbatsårsprestationsångest i kopiösa mängder te.

Detta nummer av ponton har tema konstruktion. Redaktionen var lite förvirrad över temat - hjälp oss att associera!

– Korthus, höghus, IKEA-möbler. Att noggrant räkna stavelser på fingrarna så att orden ska haka i varann som av en slump.

Vilken är din favoritkonsonantgirland?

– Den sorgliga sanningen är faktiskt att jag inte har någon. Konsonanter utan vokaler är ju inte särskilt upphetsande.

LARS ÅKESSON

Leker inte med maten eller
kärlekskranka pojkars sköra hjärtan,
bara med bokstäver och ord och
grammatik emellanåt

Binder inte midsommarkransar
men flätar gärna konsonantgirlanger,
flera varv,
trär heller aldrig pärlhalsband

MED MINA VACKRA BRÖST SKRÄMMER JAG FOLK *

MONICA FAGERHOLM

Äntligen, så himla äntligen. Vi har längtat efter att få läsa Monica Fagerholms texter här. En motivering av hundratusen tänkbara får du i Hanna Lundströms recension av Glitterscenen (ponton 4/09):

Inspirerad av folkvisans repetitiva upplägg upprepas ord och meningar som mantran. Det ska inte skrivas en gång, det ska skrivas tusen. Och sedan, långt efter att boken står tryggt tillbaka i hyllan, ytterligare tusen i tankar och drömmar.

Om du vet någon författare du skulle vilja att vi bjöd in till det här uppslaget, hör av dig till oss på skriv@ponton.nu.

FAKTA OM MONICA

ÅLDER: 49

BOR: På landet i Finland.

GJORT: Skrivit romaner.

Sham 1987

Patricia 1990

Underbara kvinnor vid vatten 1994

Diva 1998

Den amerikanska flickan 2005

Glitterscenen 2009

GÖR: Skriver en roman (sängläge, minidator, jätteskönt!).

SKA GÖRA SEN: Skriva mera, och fundera på att starta en blogg för tyger, syende, mode, skrivande, böcker, arkitektur. "Världen kan vara röd, gul, grön och blå."

FAVORITORD: Möjlighet

HATORD: Svår, svårt

BOKTIPS: Första delen av *Heroin is nice* av Liza Crystal Carver. Man blir stark och vågar och LCC formulerar det precis.

SKRIVTIPS: Varje dag, varje dag. But it's not work, it's play, och det är att förstora världen.

"Med mina vackra bröst skrämmer jag folk

Såväl män som kvinnor

Jag har inte stadigt sällskap

Man saknar det slags tilltro till mig

Att man skulle kunna föreställa sig mig som en person

Som kan bli förälskad

Man tror, helt enkelt, att jag är en lustfylld best."

"Vi lever i destabilisation. All förändring destabiliserar. Men, destabilisation är inte negativt i sig, det föder frågor, hypoteser, processer - destabilisation är alltså aldrig statisk, ett bestående tillstånd --- Sambandet mellan de astrofysiologiska upptäckterna och konsten, musiken. Den atonala musiken, vissa böcker."

"Jag tänker mig att mig att min kropp

Är en förlängning av min själ. Jag

Förknippar själsliga kvalifikationer

Med de fel jag finner i min kropp

Jag känner mig besudlad och förnedrad

Det är inte en estetisk bedömning

Utan något som har med andlighet att göra."

"Litteraturprogrammet tar denna gång avstånd från kärleken och den förälskade mannen."

"Kelterna hade ett skriftspråk men vägrade använda sig av det. Är det förnuftigt?

Då vi skriver tar vi en fruktansvärd risk att förlora minnet och göra oss beroende av texter.

Men språket är den viktigaste upptäckten i mänsklighetens historia. Hur språket utvecklas är ett mysterium. Omöjligt att hitta de fundamentala rötterna där. Ibland när man löser korsord finner man på en vokal som man aldrig använder. Är det inte en smula mystiskt?"

"Jag är en något depressiv och morbid person. Jag är fascinerad av kirurgin, jag tycker om den kalla och blåa stämningen i operationsrummen. Jag tycker om rädslan som föregår varje operation och den dödsrisk som alltid sammanhänger. Jag tycker om koman i samband med totalbedövning och att man aldrig kan vara säker på om man vaknar upp eller inte. Varje gång jag lägger mig på operationsbordet säger jag mig att det finns en möjlighet att jag blir här för evigt. Det är den känslan som håller mig fast i livet."

*) Det här är ur en textsamling som skulle bli en bok med prosalyrik om bröstet och rymden och livet och döden och den estetiska kirurgin, den skulle heta Röstöar, så står det på mappen i alla fall, den är från 1991.

”Vid sidan av rynkorna har bröstet varit viktigast. Efter mina barns födsel började jag lida förskräckligt av att inte längre ha bröst. Till den grad att jag inte vågade gå ut, jag blev paranoid.”

”Mina bröst har aldrig överhuvudtaget gett mig sexuell njutning
Snarast har det väckt obehag om män dröjt vid dem i timtal
Jag har känt mig som en mamma, en kossa.
Tanken på barn skrämmer mig.
Att vara gravid. Att svälla upp.”

”När jag var i tonåren
Var jag mina pojkamraters keldjur
Pojkarna var mycket besvärliga
Men det var mycket vackert
Och jag har alltid funnit ett stort nöje i att
Dra till mig manliga blickar
Tack vare mina härliga bröst
Kom jag ur anonymiteten
Ur skuggan
Ut i solen”

”DEN TILLFÄLLIGA CONSTANCE
har blivit en besvikelse

FLIPPER, DEN GLADA DELFINEN
En filmserie om vår vän delfinens äventyr
SKIPPY, DEN GLADA KÄNGURUN
En filmserie om vår vän känguruns äventyr

Dr Rossi och Stella upplever stämningsfyllda stunder och
Allison
är fortfarande kvar i sin omtöcknade värld.”

”Jag har aldrig vetat vem jag är
Jag vet fortfarande inte vem jag liknar
Jag är besatt av speglar
Jag ser på mig i alla glastrutor
Men varje gång ger de mig en ny bild
En ny liknelse.”

”...och jag är rädd att kvinnor inte tycker att jag är tillräckligt
Distingerad. Jag har verkligen lidit. Jag har sagt mig själv att -
Man kan ju tro att hon är hora. Jag har allvarligt övervägt

FOTO: IDA PIMENOFF

att låta ändra på mig
För det skulle ju ändra på min bild av mig själv.
Jag ville ju också vara någon annan än mor till två barn, jag
Ville ju göra karriär. Men det hjälps inte, intellektuella su-
perkvinnor
Har inte stora bröst.
Det är först bekräfta mig själv som intellektuell som jag har
haft lust att låta
Operera bröstet.”

”Män intresserade sig inte för något annat än mina bröst
Det började när jag var tretton

Då jag promenerade till skolan saktade en bil in bredvid mig. Mannen vid ratten sträckte ut sin hand och klämde på mitt Ena bröst.”

”Jag har aldrig varit i Kina. Men, underligt nog, alla mina drömmar är kinesiska. Jag byggde ett stort tempel där de båda floderna som omger mitt hus möts, och plötsligt såg jag att det var en pagod. Och pagoden liknar ett träd. Människans hela problem ligger i att göra drömmarna verkliga.”

”När jag var femton var jag säker på att jag var en anomali. Männens blickar på mina bröst gjorde mig vettskrämd. I tidningarna såg jag bara platta flickor. Jag kände mig som en sevärdhet på torget. För somliga var jag en sexsymbol. I mina egna ögon däremot, en flicka, ett ting. Något bortom All sexualitet.”

”... ingen har någonsin sagt något illa om mina bröst. Nej, de män som jag har känt har framför allt älskat min Moderliga sida. Det har lekt med mina bröst, som barn, med Ömhet.”

”Pluto, solsystemets sista planet, upptäcktes 1930, alltså igår. Varje upptäckt av en planet har sin motsvarighet i det historiska förloppet. Uranus upptäcktes 1790, vid tidpunkten för franska revolutionen och Uranus är revolutionernas planet. En revolution är det som på en gång är en sak och dess motsats. Historiens upphörande och dess återgång till en ny startpunkt.”

”För mig är den estetiska kirurgen det enda som ger mig livslust. Jag har försökt mig på psykoanalys men inom psykoanalysen kände jag att hoppet inte alls var lika stort.”

”Det finns så många ställen att leta på. Stränder, restauranger, flygplatslounger, campusområden, shoppingcenter. Jones tittar hellre på tvåhundra i onödan än missar

den rätta. Hon leter efter en flickan som är en prydnad i flödet men inte ”ornamental” nog att flyta över det. Den långa spinkiga flickan med de långa, långa benen som står i ett hörn och inte tycker om hur hon ser ut.

Den som inte kommer till henne.

De som söker upp henne på hennes mottagning i New

York är sällan de rätta.”

”Innan jag lät operera bröstet mätte jag så dåligt att det påverka relationen till mina barn.

Jag ville inte längre låta dem gå ut, jag ville inte att de skulle hälsa på hos min mor, jag var svartsjuk på henne. Jag var rädd att hon skulle röva bort mina barns kärlek. Idag, då jag känner mig själv bättre, har jag mindre ångest när det gäller barnen.

Samma sak med min man. Jag står bättre ut med hans förseningar, hans frånvaro. Jag har funnit en ny självständighet i förhållande till honom: jag är inte längre hans ”fru”, hans hembiträde, hans hora, hans mor - men en Kvinna, mycket oberoende, mycket indifferent, stark.”

”Innan var han en vanlig frisör i mängden. Han har aldrig haft det där självlysande som gör att folk känner till en, pratar om en. Som jag och mina vänner haft.”

”Susanne Barou de la Lombardie de Canson. ’Hon ropade och slog på väggarna’, säger ett vittne. Hon levde i mörkret, utan ljus. Som de som torterades under andra världskriget. Det gör en galen. I mörkret, det är början, där är det redan döden som omger oss. Den gamla kvinnan åt vad som helst. Skulle fångarna vara starkare än sina väktare?

Hon kreverade av hunger, tuggade på växter i trädgården, eller ännu värre, åt sina egna extremiteter. Vid den här tiden såg Suzanne de Canson skräckinjagande ut, hon vägde trettio kilo, som en afrikan i Sahara.”

”Vad är viktigt nu? Att leva från dag till dag, det vardagliga livet. Jag bor för mig själv, jag har en kvinna som kommer och städar och lagar maten. Det är lättare så, än med släktingar och vänner, så många känslor som kommer emellan. Jag vilar, ser på teve, jag lyssnar på musik, går på yoga - det är hårt, som en rit, men jag känner att jag behöver utmaningen, och det är viktigt att inte isolera sig, att gå till människor och vara hos dem.

Vad som är viktigt nu? Att äta kött, få proteiner, i sällskap, det är lättare att äta i sällskap, ensam förlorar man lätt aptiten. Att förlora aptiten är inte bra, man försvagas. Och att be, livet som en konstant bön, dag och natt, inte bönerna om att få något, men bönen som hopp, som samtal, ett anrop riktat till en Gud som borde höra - Och så måste man ju också förbereda sig för döden.”

”Jag hade känslan av att min kropp föll, välte omkull och bör-

jade rotera. Fort. Fortare. Sedan befann jag mig i centrum, ja, i mitten av min kropp, som i en kanal. Mörk. Jag kunde inte längre se det som hände på utsidan. Därefter kände jag hur jag sögs ut, blåstes ut och jag lämnade min kropp upptill genom huvudet.”

”Vi räknar med er, att Ni ska ta oss till äventyret, mot drömmarna. Vi är stjärnornas barn. Det är stjärnorna som föder atomerna. Universum har en historia. Det var alldeles tvärtom för bara en kort tid sedan. Då trodde man annorlunda. Universum är femton miljarder år gammalt. Så långt bakåt i tiden kan man räkna. Vi är en av de mest avancerade produkterna av detta universum. ”Livet” som vi tänker oss det, det liv som finns i

universum nu är cirka 4 miljarder år gammalt. Förut trodde man att planeterna kretsar i väldig axel kring solen, som var centrum. Nu vet man annorlunda. Solen är inte i mitten. Det finns inget centrum. Solen är en stjärna som andra stjärnor. Som andra stjärnor kommer den att dö. Vi är bortglömda på en liten planet och allt ansvar vi slungat ut mot planeterna har bumerangats tillbaka till oss. Det finns inga solsystem. Allt ansvar vi slungar ut mot planeterna och solsystemen har bumerangats tillbaka till oss.”

”Efter mina barns födsel
Började jag lida förskräckligt
Av att inte ha bröst. Till den grad
Att jag inte längre vågade gå ut.
Jag stod inte ut med min pojkform.

Jag kommer alltid att minnas med glädje
När jag vaknade upp efter operationen
Och såg min byst

Följande år ville jag låta lägga in nya proteser
Något större
Flickan på kreditbyrån sa att hon låtit blåsa upp bröstet
Fem eller sex gånger, sa att hon bytte bröst
Som kläder, ett litet ingrepp och shallalla,
Från storlek åttio till hundratio.”

”Jones kör längs en motorväg i Louisiana i sin guldfärgade Mercedes på väg till Dolly Dean Modeling School. Dolly Dean har plockat ut 19 av sina mest lovande elever. Den första gillar Jones så mycket att hon knäpper en polaroid för att visa beslutsfattarna i New York.

’Det enda jag ifrågasätter är hennes näsa’, säger Jones när flickan lämnat rummet.

’Vi har inte tyckt att näsan har varit något problem’, försvarar sig Dolly Dean.

’Den är krokig’, svarar Jones lakoniskt.”

ORDKOMPOSTERING OCH SPRÅKISÄRPLÖCKNING

TEXT OCH ILLUSTRATION: SARA SKOGLUND

NÄR JAG VAR LITEN och språket ovanför brukade jag undra om det inte skulle ta slut snart, om inte allt skulle bli sagt och skrivet och kasserat i sopkorgen. Då sa någon att en mening på tretton ord kan konstrueras på sex miljoner sätt. Inte vet jag om

det kan vara sant, men det gav i alla fall energi till mina ljud- och skrivmuskler. Och tur var väl det, för nu vet jag att ord ju aldrig kasseras, utan återvinns. Språket är nog vår miljövänligaste uppfinning.

En begränsad mängd bokstäver bildar

en oändligt utsträckt värld av möjligheter. Så stora ordkontinenter att vi kan förlora oss själva i alla kombinationer, alla språk, ord och ljud de rymmer.

Så nu, många år och långa ord senare, är jag en ihärdig sopsorterare av språket. Tuggar, spottar, komposterar och odlar nytt. För där någonstans mellan grammatik och språkbrott, mellan allvar och lekfullhet föds en medveten balansgång för att kommunicera. Med ord kan alla vara självförsörjande och det är en del av språkets fantastiskhet.

En annan del av det underbara med språket är dess förmåga att vara både tegelsten, murbruk och cement till nya världar och nya människor skapade och kontrollerade av författarens flinka fingrar. Litteraturen kan pussla och bygga – ibland så till den grad att konstruktionen staplas ihop till realitet påtagligare än verkligheten. Den kan skapa ett sug, en mental tillflyktsort befolkad av föreställningar så konkreta att vi kan känna hudens elasticitet, doften av febertvärme och ögonens ryckande rörelser hos personer som enligt fysikens lagar inte lever. Och ändå känns så levande.

För jag är in i bägen övertygad om att det inte bara är jag som trott på vildvittor, vårskrick och avgrundshopp. Eller förförts av katter och schackrutor och samtal på dimhöjda parkbänkar, eller pulserande drömt om gatljus och fartvind och att vara på väg, eller i smyg gillat rödhåriga trollkarlar eller vad det nu kan vara.

För karaktärer och ord och satsdelar och sagor och versmått och röda trådar och sådant – allt handlar om konstruktioner i och kring språket. Konstruktioner för att kommunicera, beröra och levandegöra. Konstruktioner som lånas, stjäls, uppfinns. Konstruktioner som skapas och konstruktioner som kanske framförallt skapar. Om det inte är fantastiskt så vet jag inte vad.

FLAGGSTÅNGSKNOPPSFÖRGYLLARE

Om jag fokuserar min lyriskhet något, från blaskraft till sötkoncentrat, så är det kanske ordet och svenskans ordsammansättningsförmåga som fascinerar mest. Som att storögt och barnsligt entusiastiskt läsa Språkrådets nyordslista om kalsongbadare, luvungar, kyrktrappsbröllop och morbidturism. Som att trilskt sammanskriva och särskilja ord så att stavningsfunktionsprogrammet gnistrar ilsket rött. Eller som att väta fingrarna för att slå i Stora Synonymordbokens möjlighetshav.

Men vad är det egentligen som gör svenskan så sammansättningsbar? Mikael Parkvall, som arbetar på Institutionen för lingvistik vid Stockholms Universitet, kontrar med den relevanta frågan om det här med sammansättning verkligen är så märkvärdigt. "Visst, vi kan säga "flaggstångsknoppsförgyllare", och på, säg, ett romanskt språk som franska eller spanska skulle man säga "förgyllare de knopp de stång de flagga" (typ). Är det egentligen så annorlunda? Samma sak blir sagd, fast man har fler mellanslag i det andra språket."

Och ja, visst blir samma sak sagd, vi kan förhoppningsvis kommunicera vad för slags objekt vi syftar på. Men är det verkligen så omärkvärdigt? Är det verkligen irrelevant om vi säger att någon tassar tyst eller tysttassar? Om vi skriver en språkisarplöckningssessä eller en essä om att plocka isär språket?

ORDET, VADÅ?

Inom språkvetenskapen delas språket in i olika nivåer. Text följs av sats, som följs av fras, ord och slutligen morfem och fonem. Ett fonem är ett språkljud, den minsta betydelseskiljande delen i språket medan morfem något förenklat är en sammansättning av flera fonem och den minsta betydelsebärande delen i våra språk. De tre övriga nivåerna har vi alla säkert en uppfattning om, eller? Inte kan det vara så komplicerat att definiera ett ord? Man trycker en gång på den där långa tangenten eller lämnar lite blankt på papperet för att skilja orden åt. Det funkar oftast att skilja ett ord från nästa

med blanksteg eller interpunktion.

Med svenskan kan vi även konstruera i princip hur långa ord vi vill genom sammansättning. Men andra språk, säg japanska, sanskrit eller mandarin, använder inte mellanrum och tomrum som särskiljning mellan ord. Inte behöver vi heller resa så långt för att stöta på problem. Även i språk som engelska, vars orduppdelning liknar svenskans, är det inte alltid glasklart. Eller isklart, eller glassklart: att *ice* är ett ord, och *cream* ett annat är inget konstigt. Men *ice cream*, det är väl ändå ett ord det också fastän vi skiljer det åt?

I takt med att språken globaliseras, smälter ihop och stöps i nya former drabbas även svenskan av denna diffusitet. Särskrivning är en konsekvens, och möjligheten finns att vi i framtiden får vänja oss vid att fler och fler ord skrivs isär. Är de då flera ord, eller är de fortfarande ett och samma? Kanske drar språket åt två håll samtidigt – åt hallonsorbetglaspinne och is glass parallellt.

MENINGEN MED MENINGEN

Så sätter vi sen ord på ord på ord och bildar oss en fras, en sats, en mening. Men vad är meningen med meningen, vad menar vi med våra ord? Ord kan sägas vara benämningar på inre och yttre företeelser: ett föremål, en händelse, ett begrepp, en egenskap eller liknande. För att ett ord ska fungera måste det ge upphov till en konnotation, det måste ha en bestämd och socialt förankrad betydelse. När vi säger *en grön kopp*, är det nödvändigt att varje enskilt ords mening är klar för alla parter från början.

Samtidigt finns en subjektivitet så väl som filosofisk aspekt kopplat till varje ord. Ordet *kopp* ger alldeles säkert upphov till en rad olika privata associationer, förknippningar som ger ordet en mer kalejdoskopisk betydelse. Det medverkar till att vissa ord blir svårare att definiera, begränsa. Som färgen *grön* - var blir en färg grön, var upphör den att vara grön?

Dessa filosofiska funderingar öppnar i sin tur dörren till en oändlig, språklig värld. Om en mening med enbart de tre orden *en, grön, kopp* kan vara föremål både för en så pass gemensam konnotation

att vi kan kommunicera med dem *och* för en så komplex rad av associationer att de rymmer lika många variationer som mottagare – hur outsinligt är då inte språket?

REGLERAR, STICKER, BITER

Det är här jag vill slå knut på mina röda, eller för den delen gröna, trådar och knyta ihop säcken, spika ihop det isärplockade språket. För den som varit någorlunda vid medvetande under svensklektioner på mellanstadier och högstadier och diverse andra stadier, vet att språk inte bara är det vi säger, läser och skriver. Vet att det finns en rasande radda med regler. Att det finns ett språk om språket, grammatik, och att det finns högar av underkategorier att ordna och sortera in allt det vi säger, läser och skriver i. Han, hon, hen vet att det finns teorier och forskning och arkiv och doktorander som teoretiserar alla de minsta, mellersta och största partiklarna av språket.

Men hur mycket man än gräver ner sig i intellektuella resonemang och teser, så finns där alltid något litet mer. Något litet som envist smiter undan från att bestämmas, rangordnas, dissekteras. Något litet, som faktiskt gör att det är skillnad på att om vi tassar tyst eller tysttassar.

Här närmar vi oss i så fall en diskussion på skakiga grunder. För känslan i språket, stämningen ett ord ger, den kan inte mätas eller vägas eller räknas. Har kan ingen lingvist i världen längre uttala sig, för det existerar inga objektiva parametrar att förhålla sig till. Precis som med frågan om vad som är bra konst och vad som är dålig konst, får vi hänvisa till en känsla. Eller som Kafka sa:

"När allt kommer omkring tror jag att vi enbart bör läsa böcker som biter och sticker oss. Om den bok vi läser inte ruskar oss vakna som ett slag mot huvudet, varför då göra sig besväret att läsa dem överhuvudtaget? Vad vi behöver är böcker som drabbar oss som en smärtsam olycka... En bok måste vara yxan för den frusna sjön inom oss."

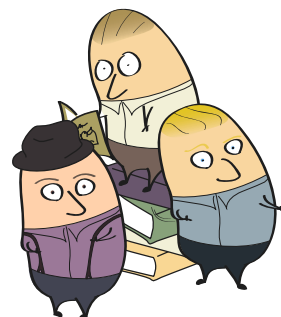

Recito är förlaget som finns till för författarna. Bli ett fan på Facebook:

www.facebook.com/recito

Recito Förlag | www.recito.se

I

så jävla ful

ett par grabbar fick nog
släpade upp honom, där
sparkade
slog
och den sista
hoppade, på hans huvud

En av tjejerna gick fram
öppnade försiktigt bröstkorgen
och drog loss hjärtat.

Hur jag blöder
i korridoren, av allt
du kan tänka dig
inuti mig, vill jag vara
stark

jag vill vara deras vän

omklädningsrummet

jag vill att killarna
våldtar
mig. På samma gång

urgröpt

nu log jag en aning
mitt bakhuvud fläktes
upp, mina tankar

försvann

Jag drömmer om en scen
där allt kan hända

Jag ville visa tortyrinstrument
att munnen aldrig kan

stängas

bara öppnas

fyllas

och vidgas

vidgas

vidgas

vidgas

när vidgas ditt hjärta?

II

Muskler
och hår.

Ovanpå gryningen
slöt sig hans inre
detta svek tog hårt
förälskad
förkolnad
förintad

hur jag stack ut
Mina ögon
för hans skull, och
planterade saker
i mitt huvud

Han.

Leder in mig i den
bländande svavelhålan

Fürens flagga eller
örn
säger ingenting om
viljan om storlek eller hur mycket
han njuter

jag vill hata *förintelsen*
 förförelsen

tycka det är smärtsamt
jag kan inte blunda, han
kommer.
Fram till mig
och viskar

du är galen
sa han

han tryckte upp
armen, hela vägen
inuti
tills jag skrek

detta jag
vällde ut över hans kropp

➤ Önska dig ett hem

jag såg nämligen din
pappa
och brorsan
binda fast en liten
blek
mot en stol

hållde de
rådjursblodet över hans
ömma bröst?

Snabbt,
Jävlar slet de av
huvudet

är förlorad nu

glöm mig

bleka jag

I sängen låg han
på magen
jag skulle tatuera
rygggraden
med kuken
eldar
och kroppsvätskan

Om det låter hårt
så vet ni att
han
smäller
mitt
huvud

i stengolvet så
skallen blir tre bitar

Önska dig något

inte mitt hem, kanske
fantasin

INSÄNT AV

JESPER EKLUND, 19 ÅR, STOCKHOLM

Dramatiska institutet. Det är en sak jag vill ha reda på: hur man på bästa sätt berättar en historia. Tror inte att det är någon idé att vända sig till författarna med den frågan, de är förlorade i den kreativa processen. Expertis krävs.

DRAMATURGI

- REPORTAGE I TRE AKTER

TEXT OCH FOTO: VIKTOR ANDERSSON

AKT I

ANDRA VÅNINGEN AV FEM. Studentpentry. Krukväxter på golvet. Claes Peter Hellwig sitter vid ett runt bord. Jag in. Studenter tjuvtrattar i bakgrunden om Samuel Beckett.

Claes Peter är lärare i dramaturgi, läran om hur man konstruerar en berättelse.

– Dramatiskt skrivande är inget man utvecklar på kammaren. Det bästa är om man har en ensemble till hands, som man kan prova texten på, se om den fungerar, säger han.

Men det är ju inte alla som har en teaterensemble att tillgå. Förvisso kanske man har ett gäng vänner och ett vardagsrum, och det räcker ju. Fast det är pinsamt att visa vad man har skrivit. De kanske inte tycker att det är bra. Hemska tanke.

DRAMATURGIUTBILDNINGEN TAR in fyra elever om året. Lite av en exklusiv utbildning, skulle man kunna säga.

– Medelåldern på de som studerar här är tjugosex år, och det är den lägsta på länge. Förvisso får vi in ansökningar från nittonåringar, jag sitter och läser årets ansökningar nu, och tråkigt nog så har de inte en chans, säger Claes Peter.

Eftergymnasial dröm om att fort som tusan göra det man vill. Så enkelt är det inte, man får vänta ett tag till, samla erfarenheter. Om man inte är ett ungdoms-geni, är klart. Hur ska man skriva då, för

att få vara med, bara undrar.

– Den vanliga dramaturgin har folk tröttnat på, den har missbrukats. Nu kan man räkna ut vad som kommer att hända i en historia ganska enkelt, eftersom man oftast hört, sett eller läst den förut, berättar Claes Peter.

Dramatiseringar av skönlitterära texter tas upp. Claes Peter har dramatiserat verk av Dostojevskij, och nu senast *Nattens skogar* av Djuna Barnes. Dessutom har han dramatiserat den danske filosofen Sören Kierkegaards *Antingen – eller*, om ensamvargen A, ett filosofiskt grubbelverk som publicerades under pseudonymen Victor Eremita, ”den som segrar i ensamheten”.

– Tacksamt är ju att det redan finns en publik. Men det blir ju aldrig lika bra som originalet, det får bli en variant på det. Oftast är det lättare att dramatisera en andra klassens historia, något enklare. Desto bättre historia desto svårare att dramatisera, säger han.

EN HISTORIA KAN MAN berätta på ganska kort tid. Fyrtiofem minuter räcker gott och väl. Helkvällsföreläsningar spär man ute med bihandlingar och lite andra intriger, men huvudhistorien är i själva verket ganska snabbt avklarad, får jag berättat för mig.

Men ingen köper en dyr biljett till en föreläsning på fyrtiofem ynka minuter,

lika lite som någon köper en dyr roman bestående av fyrtio lövtunna sidor. Ingen går och köper en novell. Man vill ha mycket. En historia, hur berätta en historia som når fram genom bruset, som sticker ut bland alla andra?

– Jag brukar utgå från en situation, och sedan se vad situationen kan skapa för karaktärer och konflikter. Uppfinnar kartan under tiden så att säga. Det finns knep och verktyg man kan använda sig av, men teater är konst och då finns det ingen direkt riktning, svarar Claes Peter.

Ormens väg på hälleberget alltså. Inget fäste. Inget givet mål. Ingen väg med dramaturgiska kurvor att sänka hastigheten i. Inte ett enda vägmärke med uppmaningar om vad som komma skall, om man ska svänga, sänka farten eller lämna företräde.

AKT II

ETT LITET KLASSRUM. Studenter i filmdramaturgi kring ett bord. Harald Stjerne, lärare i samma ämne som de studerar, leder ett seminarium. Jag in. Presenterar mig. Är en journalist med en enda fråga.

Filmen *Den fria viljan* diskuteras. Tack gode gud för att jag gick och såg den på Norrköpings filmfestival, då i mitten av förra decenniet, med en vän som inte ville prata om filmen efteråt. Den handlar om en våldtäktsman med ångest. Minns den bäst för den storslagna slutscenen

med självmord genom snitt med rakblad. Tragiskt öde.

Harald lägger ut texten efter att studenterna mumlat lite, pekat utan att sätta fingret på det essentiella budskapet i filmen, eller ska jag säga existentiella...

– Filmen tar upp existentialismen. Budskapet är att livet är absurt och ogenomträngligt. Sartre skrev *Äcklet*, och hans kollega Camus *Främlingen* med det i åtanke. Det handlar om att ge efter för undergången, säger han.

Klassrummet släcks ner, en film rullar igång – *What Ever Happened To Baby Jane*. Harald ut. Efter en stund tycker studenterna att han varit borta för länge. Det mumlas. Filmen slutar rulla. Ljus. Harald in. Händelseförloppet som just bevittnas på den lilla vita duken diskuteras. Melodramatiska tendenser tas upp – Någon är ontologisk ond, och någon är himmelskt god.

Studenterna får i uppgift att knäpa ihop en berättelse om en gång då de känt sig levande begravda, samt om då de räddat någon från att fara illa. Svårt.

– Använda era egna minnen och upplevelser, det är det enda ni har, säger Harald.

Väldig förvirring uppstår hos studenterna. Svårt att berätta en historia. Alla ut.

AKT III

HARALDS ARBETSNUM. Soffgrupp. Väg-

garna beklädda med bok- och filmfyllda hyllor. Samlade goda berättelser. Harald vid ett litet skrivbord i rummets högra hörn.

En författare som inte kan börja blir det ingenting av, lika lite som det blir något av en som inte kan sluta. Så även ifall den dramaturgiska kurvan inte behöver följas blint, så ska en historia ha en början, en mitt och ett slut, det är något som alla kan gå med på.

– Men inte nödvändigtvis i den ordningen, som Jean Luc Godard sa. Ja, redan Aristoteles sa det, konstaterar Harald.

Det finns olika genrer. Action, thriller, deckare och så vidare. De utgår oftast från det antika dramats tragedi och komedi. Grundgenres. En tragedi säger: "Så här jävligt är livet", medan en komedi säger: "Så här borde livet vara". Hur man berättar beror på vad man vill förmedla. Men gemensamt är åtminstone en sak.

– Man måste kunna förstå varför en karaktär gör på ett visst sätt, vad dess beteende beror på, det ska finnas motivation till det berättelsen, det är viktigt, säger Harald.

Hamlet är till sist inte alls. Peer Gynt skalar sin lök och börjar gråta. Fröken Julie tar till rakkniven. Godot kommer inte i dag heller. Bra historier, och så olika berättade. Författarnas pennor så olika varandra. Så hur gör man, hur gör man för att berätta en historia?

– Jag utgår från en konflikt, en skillnad, sedan brukar karaktärerna avslöja vilka de är utifrån konflikten, berättar Harald.

Harald ut. Och så var man tillbaka på hälleberget.

EPILOG

VIKTIGT ATT MINNAS ÄR att berättarkonsten från början var muntlig. En gång i tiden kunde inte människan skriva om hur hon kände, och ännu tidigare kunde hon inte ens berätta om hur hon kände. Det fanns inga ord. Men så fick en Urmänniska till sist fram några stavelser, och sedan dess har det berättats historier.

Det var en gång... Kring en lägereld, eller i farmors knä satt man och lyssnade. Och det gällde för berättaren att få publiken att lyssna. Då kan man inte syssla med uttråkning. Det måste hända något. Effektivt måste det berättas. Annars går åhörarna ut i öknen och söker sig till nästa lägereld, hoppar ner från farmors knä och går till nästa gamla tant. Dramaturgi liksom bara uppstår.

Något universellt sätt att berätta en historia finns inte. Sätten vi berättar historier på är lika individuella som rösterna med vilka de framförs. Och det är väl tur det, för hur roligt vore det om alla skrev som August Strindberg, om bara Strindberg fanns. Nej, leve litteraturens mångfald, leve allt från gamla diktande greker till högstadiepoeter.

Dis

Tillväxt, koldioxidhalter i ppm, komparativfördelar
och substitutionsmetoden då svårt är svält och $z < 4$.

Eller din (mjuka?) kropp som är som (sammet?) då
von Knorrings labrador skakar av sig västkustens salta vatten, på just det,
husses sammetsmorgonrock.
Det hela ska hända i sommar vid globaliseringens dag i Hamburgsund.

Jag går efter dig genom de märkligaste platser.
Platsen vid en sten vid en sjö i en skog är inte
en sån plats.
Men en bok som heter *tillämpad internationell ekonomi* är det.
För innehålllets skull, och vart är egentligen versaltrenden på väg åt i Sverige?

I detta förvirrade tidevarv vill jag blott stå i skogen och läsa Göthedikter
för dig.
Det banalaste ordet, det svåraste att utföra är, tyvärr om du så vill, skapare
av ännu någonting.
-KÄRLEK-

INSÄNT AV

ELIAS KVARNBÄCK, 19 ÅR, KÖPINGSVIK

ENSAMHETEN OCH TEXTEN

TEXT: AMANDA GRÄNS

FOTOGRAF: JACK HILDÉN

"JAG BRUKADE TRO ATT DET VAR FREKVENSEN AV SMÅ, FYSISKA ANSTRÄNGNINGAR SOM AVGJORDE MÄNSKLIGA RELATIONERS LIVSLÅNGD. NU VET JAG ATT MAN MÅSTE GÖRA SIG MER BESVÄR ÄN ATT LYFTA EN PENNA. MAN MÅSTE VARA BE-
REDD ATT FÖLJA MED NÅGON VARTSOMHELIST, ELLER ÄTMINSTONE HEM" SKRIVER ELIN RUUTH SÅ VART SKA HON FÖLJA SINA TEXTER NU? AMANDA GRÄNS FRÅGADE UT HENNE.

REDAN PÅ VÄG UPP i rulltrappan mot caféet förklarar Elin Ruuth hur fullt upp hon har det i skolan. Dessutom ursäktar hon sig för att hon är förkyld, och berättar hur hon mest har legat hemma och varit sjuk den senaste tiden.

– Jag läser en utbildning i barnkultur, och har varit runt och intervjuat barn mycket. Jag har faktiskt inte skrivit skönlitterärt på väldigt länge, utan mest skrivit manus. Jag tycker att jag har utvecklat en annan känsla kring mitt språk nu, eftersom jag

inte har haft lika mycket tid att lägga ner på det. Det är lite sorgligt, för jag tycker att jag skriver sämre rent språkmässigt. Men jag tror att jag har bättre historier att berätta nu.

Elin Ruuth är debutant och utkom med sin bok *Fara vill* i januari i år. Den består av ett antal korta texter och handlar om tristess och ensamhet, och vad man kan göra för att komma ur den ensamheten. Hur man kan hitta sätt att liva upp sig själv och sitt ofantligt händselösa liv.

– Texterna som utgör boken skrevs under en lång tid, och kom till genom

handlar i olika grad om mig själv. Ibland kan jag ha haft lite svårt att separera texterna från livet själv. De kan ha gått i varandra.

– Bokens Elin Ruuth skiljer sig också från sida till sida, och det kan bero på från dag till dag hur pass lik jag känner mig henne. Till vardags så pratar jag inte på det sätt som Elin Ruuth pratar i boken, och jag funderar inte lika mycket kring de tankar som figurerar i texterna. Ibland kan jag avundas Elin Ruuth i boken. Hon kan stundom lida av ganska mycket hybris, och känna känslor som kan tyckas banala, men som är stora för henne. Det kan jag sakna idag. Framförallt

En bok brukar ibland ses som ett slags avslut.

– Ända sedan jag var fjorton år hade jag haft ett behov av att skriva den typen av dagboksliknande texter som boken är uppbyggd av. Att formulera sig på det sättet hade varit en del av mitt liv väldigt länge. Jag gillade det korta formatet: vid varje sittning kunde man räkna med att få till en text.

– Men sedan det att boken kom ut, har jag inte kunnat skriva så längre. I det avseendet blev boken en slags punkt för det sättet att skriva text på. Om jag skulle skriva en ny bok idag så skulle den absolut inte ha den formen.

I några av recensionerna av *Fara vill* har det påståtts att man kan slå upp vilken som helst av sidorna i boken och börja läsa. Vad tycker du om det?

– Jag ser några kronologiska linjer i boken. De är inte så viktiga för andra att se, men jag tror att man kan hitta dem om man letar lite. Det är ett högst medvetet val i vilken ordning texterna ligger, och det är inte samma ordning som de skrevs från början. Då skildrade de ett händelseförlopp som varade under flera år, med ett antal mindre texter som höll dem samman, men de texterna tyckte jag inte var bra nog att komma med i boken. Materialet var också väldigt spretigt och långt.

– En väldigt stor del av boken är bearbetning, att välja ordning på texterna och stryka ord. Att kassera stycken, och göra nya texter av stycken. Jag har verkligen tänkt på vartenda ord i boken. På så sätt påminner det lite om att skriva poesi, även om jag inte alls tycker att innehållet i boken stämmer överens med poesi. Ibland blir texten lite talspråkig och pladdrig, och då är det ett medvetet val. Andra gånger är den mer akademisk och naturvetenskaplig, och då är det ett medvetet val.

– Det var viktigt för den här boken. Men om jag hade haft en mer spännande historia, då hade det kanske varit mindre viktigt. Det här språket var nödvändigt

TEXTERNA KOM TILL GENOM DEN OSUNT STORA MÄNGD TID JAG HADE TILL ATT FORMULERA MIG, ISTÄLLET FÖR ATT GÖRA NÅGONTING ANNAT.

den osunt stora mängd tid jag hade till att formulera mig, istället för att göra någonting annat. Det var mycket det jag ägnade mig åt när jag bodde i Malmö i fyra år och skrev på heltid.

– Jag hade flyttat till Skåne år 2005 för att läsa på Skrivarlinjen på Fridhems folkhögskola. Jag hade sökt dit utan att egentligen veta vad det var för slags utbildning. Det enda jag visste var att jag ville flytta långt bort från Luleå. Det var under den här perioden som mitt intresse för att skriva fördjupades på allvar, och det hände otroligt mycket med mitt skrivande under den här tiden.

Fara vill skildrar huvudpersonen Elin Ruuth och hennes stundtals desperata längtan efter kontakt med andra människor.

Hur mycket av bokens Elin Ruuth stämmer överens med den riktiga Elin Ruuth?

– Om texterna kan sägas att de är mer eller mindre verklighetsanknutna, och

känner jag inte längre dessa enorma pendlingar mellan självförtroende och självkritik.

Enligt Elin Ruuth var den typen av känslor starkt förknippade med tiden i Malmö, och en direkt följd av att inte ha särskilt många människor att spegla sig mot. All den tid hon hade att lägga på sig själv framkallade de tankar och det språk som går att finna i boken. Texterna skulle inte ha kommit till om hon inte hade varit den här personen som hon var under en period i sitt liv, och om hon inte hade haft den tiden att ägna åt sitt skrivande.

– Skulle jag gå in i den sortens funderingar och språkansträngningar idag, så skulle jag vara tvungen att välja bort en hel del annat. Nu har jag istället ett antal fler relationer till andra människor. Det är bättre, och framförallt har jag roligare. Samtidigt så skulle jag inte vilja vara utan de där åren då texterna kom till. Jag är väldigt glad att boken blev en bok till slut och att den blev antagen och utgiven av förlaget.

för den här typen av berättelse. Själva händelseutvecklingen är i det här fallet underordnat språket. Spänningen ligger i ordvalen.

– Konstruktionen av livet är mer intressant än livet själv. Det är lite lättare att stå ut med sin tillvaro om man klär den i ett intressant och vackert språk.

Vad hade du från början tänkt ha texterna till?

– Jag skrev dem som en samsättning. De gjorde livet lite mer uthärdligt och hade ett värde för stunden. Egentligen räckte det för mig, jag hade inte tänkt att det skulle bli en bok. Jag skrev ihop ett första utkast till texterna och skickade in, efter det att jag blivit ledsn för att jag inte hade kommit in på en utbildning.

– Och sedan gick det så himla bra, det var verkligen inte någonting jag hade förväntat mig. Jag trodde att det skulle ta lång tid för mig att hitta på en historia som var så pass intressant att någon

skulle vilja ge ut den.

Elin Ruuth nämner författaren Monika Fagerholm som ett exempel på någon som har både ett eget och genomtänkt språk samt helt otroliga berättelser.

– Drömmen är att man inte ska behöva välja mellan ett fantastiskt språk och en stark historia.

Hur når man dit?

– Jag tror man blir bättre på någonting om man övar, även om jag tror att det krävs en viss talang och begåvning redan från början. Sedan påverkas man av de erfarenheter man stöter på i livet, samt av de böcker man läser. Jag tror att det är viktigt att man läser och ser vad som redan är gjort inom litteraturen.

– Det är många gånger som jag har känt mig originell när jag har skrivit, och tyckt att jag har kommit på någonting alldeles eget, för att sedan upptäcka att den form jag har letat mig fram till redan har funnits i kanske två hundra år.

– Sedan är det tiden också. Man måste ha tid för att hitta bra historier som man sedan kan utveckla.

Fara vill innehåller ett antal fakta och funderingar kring dessa. Så som "Jag tror att i slutändan kan varken mikrokosmos eller makrokosmos lindra sorgen över sånt som är mittemellan. Som att månen förflyttar sig cirka fyra centimeter längre ifrån jorden för varje år som går. En dag tappar vi gravitationen och haven faller som stenar mot botten."

Var hittar du inspiration?

– Sökmotorn Wikipedia har varit en stor inspirationskälla, just för att den fakta som står där inte behöver vara varken sann eller trovärdig. Det lämnas ett utrymme för att man själv får fylla på med information. Sedan är det så enkelt att använda och klicka sig fram till nya uppgifter.

– Sedan skriver jag mycket på inspiration, gärna mitt i natten. För att jag ska ägna mig åt någonting måste saker vara

roliga. Det är egentligen anledningen till att jag skriver. Under gymnasiet höll jag på mycket med musik, och trodde kanske att det var det jag skulle hålla på med istället. Men det kom till en punkt då det slutade att vara lustfullt, och blev mer krävande.

Och dit har du aldrig nått med skrivandet?

– Nej, det har alltid fått vara kul. Det är det fortfarande, även om jag känner en lite större press nu än vad jag gjorde tidigare. Och så har jag mindre tid för att skriva idag.

Elin Ruuth förklarar hur bokens titel *Fara vill* kan sägas ha tre olika betydelser. Dels syftar den på att gå vilse, dels på att man vill åka iväg. Verbet fara används i norrbottniskan som verbet åka. Man säger till exempel "att man vill fara till ICA". Slutligen kan faran ses som en risk.

Hur mycket funderade du på titeln?

– Titeln har varit satt ända sedan det

att jag skickade in texterna till förlaget. Jag tänkte att jag behövde en bra titel som fungerade sammanbindande, och som speglade känslan i boken.

– Jag gick och funderade på titeln i flera månader, tills det att jag plötsligt bara kom på den. Jag tänkte att om folk inte gillar någonting annat med boken, så kanske de i alla fall kan gilla titeln.

Vad tycker du om att människor nu ska läsa din bok?

– Jag tycker det känns spännande. Det är som att boken har tagit några steg bort från mig, och jag tycker inte att en åsikt om boken är en åsikt om mig som person.

– Att läsare skulle ha svårt för att skilja bokens Elin Ruuth med den riktiga Elin Ruuth, behöver inte vara så farligt. Det skulle det endast vara om jag själv inte skulle kunna separera dem. Men jag tycker att vissa recensenter har varit väldigt benägna att ställa diagnoser på mig. Att prata om personen Elin Ruuth

och vilka problem hon skulle kunna tänkas ha. Det kan vara så att de egentligen pratar om figuren Elin Ruuth, men det ligger snubblande nära att prata om författaren.

– Jag tror det är viktigt att kunna stänga av det sen.

Men du har ändå läst det som folk har skrivit om dig i tidningarna?

– Ja, det har jag varit jättenyfiken på, och jag har inte alls varit kylig över recensioner. Det är en så pass isolerad process att skriva, och man visar inte upp sina texter för så många personer. Att någon då har gått in i min bok och läst den väldigt nogga och ordentligt, kan jag inte se som någonting annat än positivt.

Elin Ruuth resonerar kring bokförlag. Hon menar att det finns en poäng i att det finns några stora förlag med kunnig personal som kan läsa och sälla bland det material som skickas in.

– Jag är inte emot bloggvärlden, och

tror visst att en bok som man givit ut själv kan slå. Men jag tycker att folk ofta underskattar vad det kan göra för en text att ha någon duktig människa som läser den, och vad bearbetning kan åstadkomma för en historia.

Varför har det blivit så populärt att vilja ge ut en bok?

– Dels tror jag att det är fler människor som skriver nu, åtminstone mer offentligt, i och med bloggarna. Och nästan varje blogg på internet har i alla fall en läsare som kan bekräfta dem. Den känslan kan leda till att man tror att det man skriver har något universellt värde. Det kan jag känna att det faktiskt är väldigt få som har.

– Det finns de som skriver som en form av terapi, och sedan försöker ge ut det. Men då tycker inte jag att man behöver ta hänsyn till att de har varit sjuka och mått dåligt. Texten i sig måste vara så pass stark att den är läsvärd och oberoende av författaren.

Hur ska du fortsätta skriva?

– Jag har en handling till en lite mer konventionell roman. Den handlar inte alls om mig, vilket inte heller någon kommer kunna påstå att den gör. Den skulle jag vilja skriva, men jag har så mycket annat nu som jag håller på med.

– Jag skrev en del dramatik när jag bodde i Malmö, och det skulle jag vilja fortsätta med. Egentligen tycker jag att

när texten är färdig.

– Jag gillar i och för sig ensamheten som är förknippad med skrivandet. Men det kan lätt slå över. Jag tror att det kanske skulle vara skadligt för mig om jag fick chansen att vara författare på heltid. Jag trivs så pass bra med att vara ensam, så jag skulle nog aldrig träffa någon.

Då skulle det bli en till bok av typen Fara vill?

– Ja precis, då skulle det bara bli sådana där böcker. Och det är inte alls vad jag vill.

/// EFTER DET MAN HAR SKRIVIT EN BOK, OCH GÅTT IGENOM PROCESSEN MED FÖRLAGET, SÅ KOMMER DEN UT OCH SEDAN LIKSOM DÖR DEN.

det är roligare att skriva för scen.

Varför det?

– Det är som att efter det man har skrivit en bok, och gått igenom processen med förlaget, så kommer den ut och sedan liksom dör den. Det finns ingenting mer att göra. Medan när man skriver manus för scen så börjar själva arbetet

UR FARA VILL

Det finns de som hävdar att astronomi, så väl observationell som teoretisk, kan skänka tröst och perspektiv. Jag går ut på innergården för att få en uppfattning om storleksförhållandet mellan rymden och mitt direkta grannskap. Från gården räknar jag till tjugotre stjärnor. Sedan räknar jag till fyrtiosex fönster, varav sju stycken lyser. Jag begrundar detta. Jag förstår inte.

(sid. 10)

Ett leende är en ren anknytningshandling. Man lär sig snabbt att mimik är slöseri med energi när ingen

finns i närheten för att uppfatta den. Allt som oftast rinner mina anletsdrag som dy över benstommen.

(sid. 12)

Det kom en elektriker. Han sa att jag hade svaga säkringar. Det var ett personangrepp.

(sid. 80)

Dag

En frivilligt tappad tomflaska
pryder parkingången här i
vinterns påbörjade slut
när frysgraderna ristats fast
i luften: snöruset har blivit
huvudvärk;

Utanför stjärnorna är natten
helt blank och vilar i våra
pannor: vi går under lamporna
som lyser strävt ur kosmos;

Nu är radiomasterna och
TV-stationerna fastfrusna
dess tekniker bortdruckna:
sanningen skvalpar i
etern, exploderar envist;

Främlingar promenerar mellan
somnade fyrverkeripjäser:
strödda plastremsor;

Staden står i dödläge: den är varken
vaken eller sovande;

Det gråa hänger tungt
det har runnit genom våra händer
ut från ögonen och färgat av sig:
på sidospåret står morgonens första tåg
och väntar på sin avgång;

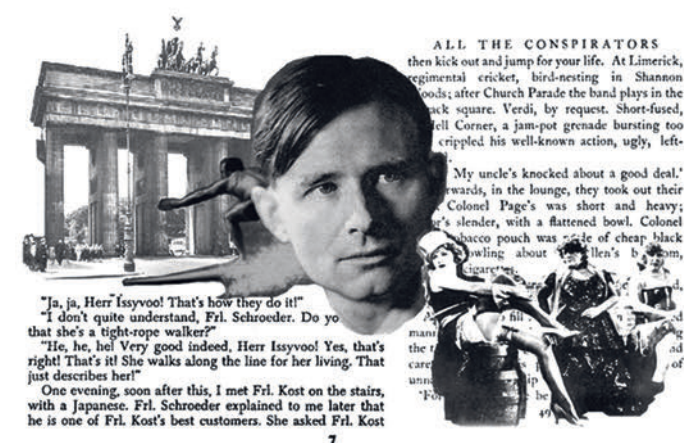
Frustrar tyst:
frustrerat.

INSÄNT AV

VICTOR MALM, 19 ÅR, KRISTIANSTAD

LÅT ISHERWOOD FÖRÄNDRA DITT LIV

Vill du bli bättre på språk, rättfärdiga din Paradise Hotel-fäbless eller bara ha en vågmätare i frågan om vad du egentligen ska göra av dina gamla dagböcker? Läs Christopher Isherwood. Han har svaren.

TEXT OCH ILLUSTRATION: HANNA JOHANSSON

DEN SOM TRODDE ATT 00-talets drömska Berlinhype uppfanns av hipsters och queerteoretiker kan inte sin historia. Redan på 1920-talet hade staden rykte om sig att vara en dekadent partymetropol. "A masquerade of perversions", kallades den av Christopher Isherwood, den brittiske författaren som levde där innan han i slutet av 30-talet flyttade till USA. På den litterära meritlistan: *Goodbye to Berlin*, *Down There on a Visit* och *A Single Man*. I många böcker beskrev han sina Berlinår, och återkom ständigt till de människor han mött där, eller till sitt eget yngre jag som protagonist, med namn och allt.

Praktiskt nog författade han 1976 ett slags facit till sig själv och sitt författarskap, självbiografiska *Christopher and His Kind*. I den har han distanserat sig så pass mycket från sitt unga jag att han inte ens refererar till sig själv i första person, utan i tredje. När det rör sig om dåtids-Chrisopher, alltså. Talar han i egenskap av

Christopher Isherwood, 1976, är han Jag.

Att läsa Isherwood kan vara fantasitiskt trevligt, men har man rätt inställning kan man faktiskt också lära sig en hel del! Vissa skulle rentav gå så långt som till att säga att Christopher Isherwood kan förändra ditt liv. Här är några smarta trix och knep för dig som önskar att ditt liv vore mer Christopherskt.

LÅT ISHERWOOD HJÄLPA DIG MED B-SPRÅKSLÄXAN

"A table doesn't mean ein Tisch – when you're learning a new word, you must never say to yourself it *means*. That's altogether the wrong approach. What you must say to yourself is: Over there in England, they have a thing called a table. We may go to England and say 'that's our Tisch'. But it isn't. The resemblance is only on the surface."

Christopher and His Kind, s. 23

VI BÖRJAR MED NÅGOT praktiskt, något alla säkert kan ha nytta av i något sammanhang: främmande språk och hur man bäst lär sig dem. Isherwood har en hel del åsikter om ämnet, i egenskap av både självlärd tysktalare och privatlärare i engelska. Bland annat beskriver han en episod då han precis lärt sig att använda konjunktiv – en böjningsform han rationaliserat bort när han först lärde sig tyska för att hans behov av den inte var särskilt akut – och sedan, när han väl lärt sig den, ständigt uttryckte sina handlingar som önskningar eller möjligheter.

Också ovanstående metafysiska påstående är ju otroligt klyftigt. Isherwood menar att man måste närma sig språket medveten om att dess ord och grammatik gjutits i en särpräglad kulturs form, att ingenting av den anledningen kan över sättas direkt. Ett bord på tyska betyder med andra ord inte samma sak som ett bord på engelska, men i England finns

en sorts möbel med fyra ben som engelsmän refererar till som *a table*. Låter det abstrakt? Ja, mycket. Men faktum är att det är ganska användbart. Prova! Och så avancerar vi till något lite bredare.

LÅT ISHERWOOD LÄRA DIG HUR MAN GÖR LITTERATUR AV LIVET

"In *Down There on a Visit*, Francis appears as a character called Ambrose."

"It was probably in May 1930 /.../ that he met the youth who is called Otto Nowak in *Goodbye to Berlin*."

"Berthold Viertel appears as 'Friedrich Bergmann' in the novelette *Prater Violet*."

Christopher and His Kind, lite överallt

FÖR VAD SKULLE MAN annars göra litteratur av? Livet är inte en roman, utan hundratals. Räkna till det alla noveller och dikter och du är praktiskt taget Stadsbiblioteket på två ben. Talet med vilket man kan dividera sig själv för att få "litteratur" i högerled är oändligt högt.

Christopher Isherwood är inte ensam om att transformera sig själv och sin omgivning till fiktion, men han är osedvanligt skamlös när det kommer till att peka ut sina inspirationskällor. Ibland rör det sig om idéer om människor, versioner av dem och karaktärer som betar sig som han föreställer att de kommer att bete

sig när de är tjugo år äldre – ibland är det bara verkligheten, rakt av. Men nedskrivna har verkligheten en tendens att låta ganska fantastisk.

Isherwood använder dessutom ofta sig själv som fiktiv karaktär, men under sitt eget namn. Stor del av *Christopher and His Kind* går åt till att kommentera händelser ur *Goodbye to Berlin* och påpeka vad karaktären "Christopher Isherwood" tänkte respektive vad personen Christopher Isherwood tänkte. Sannolikt är de ändå på något plan sammanflätade, på samma sätt som man kan separera sina olika karaktärsdrag och kategorisera dem i grupper, så att man kan vara flera olika personer i en och samma kropp.

Det är det som är så behändigt med skrivande; ingen kommer märka om du hittar på en kropp åt en av dina alternativa personligheter. Man kan multiplicera sig själv för att få "litteratur" i högerled, också. Och Christopher Isherwood var bra på matte.

LÅT ISHERWOOD ÖVERTALA DIG ATT SPARA DINA GAMLA DAGBÖCKER

"Christopher's declared reason for burning his Berlin diary was unconvincing. He used to tell his friends that he had destroyed his real Past because he preferred the simplified, more creditable, more

exciting fictitious Past which he had created to take its place. This fictitious Past, he said, was the Past he wanted to remember. Now that I am writing about Christopher's real Past, I sadly miss the lost diary and have no patience with this arty talk."

Christopher and His Kind, s. 37

SOM ISHERWOOD TIDIGARE lärt dig kan nästan hela livet bli litteratur. Det som inte blir litteratur blir forskningsarbete, och det är smidigt att ha sina resultat nedtecknade. Därför: kasta inte dina brev, bränn inte dina dagböcker! Den sjuttioårige Isherwood skakar på huvudet åt det tjugoåriga prettöt som förstörde hans Berlindagbok, och åt alla som förstör sina dagböcker – av vilka skäl det nu må vara.

Utifrån ett Isherwoodskt perspektiv är man under sin livstid inte bara en person, utan befinner sig i varje ålder på en sorts plattform i det av vithajar bebodda hav som utgör livet och som hindrar en från att kommunicera med sina andra jag, den man var för två, åtta, tretton år sedan. Av den tjugoårige Isherwood återstår ingenting, inte ens dagböckerna. Tyvärr. Sjuttioåringen saknar dem och har inget tålamod med sitt eget konstnärliga dravel. Så låt det inte hända er!

Fulkultur, däremot, har Isherwood massor av tålamod med.

LÅT ISHERWOOD LÄRA DIG ATT TYCKA OM FULKULTUR

“He, the arrogant dainty-minded private artist, needed to plunge his hands into a vulgar public bucket of dye, to get them dripping with it, to subdue his nature temporarily to it and do the best he was capable of under the circumstances.”

Christopher and His Kind, s. 131

NÄR CHRISTOPHER ISHERWOOD, via kvinnan som stod modell för hans karaktär Sally Bowles, fick arbetsuppdraget att skriva manus till en film gjorde hans bekanta inte direkt vågen. Om ens bekanta är E. M. Forster och W. H. Auden är det kanske inte alltför oväntat, men Isherwood förhöll sig tämligen ödmjuk till frågan och konstaterade bara att de uppenbarligen inte delade hans behov av att känna fulkulturens färg droppa från fingrarna – visst är det en rätt trevlig metafor?

Och som så mycket annat i Isherwoods författarskap är det fortfarande aktuellt. Det behöver inte vara något självändamål att uppskatta Melodifestivalen eller skriva fanfiction, men många gör det i hemlighet, och för det behöver man inte skämmas! Snarare tvärtom. Att kunna skapa eller uppskatta ett verks kvaliteter genom att döma enligt samma kriterier och förutsättningar under vilka

de är skapade tyder snarare på en bred förståelse av konst än något annat. Om inte annat är det bra för perspektivets skull.

LÅT ISHERWOOD SÄNKA DINA FÖRVÄNTNINGAR

“He wanted his readers to find excitement in Berlin’s drab streets and shabby crowds, in the poverty and dullness of the overgrown Prussian provincial town which had become Germany’s pseudo-capital. /.../ Christopher was saying, in effect: ‘Read about us and marvel! You did not live in our time – be sorry!’ And now there are young people who agree with him. ‘How I wish I could have been with you there!’ they write. This is flattering but also ironic; for most of them could no more have shared Christopher’s life in Berlin than they could have lived with a hermit in the desert. Not because of any austerities Christopher endured. Because of the boredom.”

Christopher and His Kind, s. 144

ÅSTUNDAR DU EN BERLINRESA? Du vill åka och titta på Nollendorfstrasse 17, hm? Huset från *Goodbye to Berlin* står kvar, men ser ut som hus gör mest, bortsett från en liten platta invid porten där det står att Christopher Isherwood bodde där från mars 1929 till januari/februari 1933.

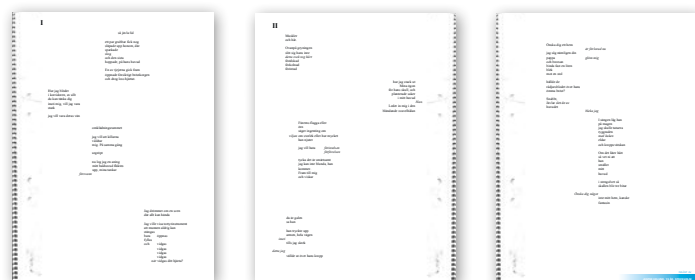
Åk dit, absolut – men men troligen kommer det addera lika lite till din läsupplevelse som det gör att äta madeleinekaka medan man läser Proust.

Inte för att man inte får äta madeleinekaka medan man läser Proust, inte alls! Madeleinekakor är sockerkakslika och något nötiga och kan säkert ha en del kulinariska behållningar om man är på det humöret, huset på Nollendorfstrasse ser ut som hus gör mest men är därmed inte sagt fult; poängen är att just madeleinekaka och just Nollendorfstrasse 17 inte direkt är signifikanta för något författarskap. Tekniskt sett hade det lika gärna kunnat vara ”kokosboll” och ”Sveavägen”. Isherwood konstaterar alltså, om än smickrad, att litterär turism – till och med om den förts tillbaka i tiden, när allt hände! – inte garanterar några uppenbarheter.

SÅ STÄNGER VI BOKEN tillsammans, sprutar brandskum på elden som skulle slukat gammal text; vi lägger för en stund den subtila finkulturens akvarellpensel åt sidan för att istället hämta fingerfärgsburkar i alla färger vi kan hitta, klämmer ur innehållet på ett stort, vitt, vulgärt papper och kletar runt med händerna. Sedan hämtar vi atlasen. Din egen Nollendorfstrasse kanske ligger någon helt annanstans än i Berlin. Hitta den!

HUR STÅLET BITER

TEXT: VIKTOR ANDERSSON ILLUSTRATION: SARA SKOGLUND

LÄS DIKTERNA PÅ SID 15-17

Det finns sätt att skriva och berätta om hur man mår. Om hur det känns. Om våldet som utövas mot ens psyke och kropp. Man kan alltid skriva, hur ont det än gör.

Jesper Eklunds diktsvit *Stål*, som vi publicerar ett utdrag ur, är inte mörkgrön som en härlig och frisk gurka – den är mörk som en bit grillkol indränkt i tändvätska. Lika lättantänd. Hopplöshet som under europeiska nittonhundratalskrig. Skyttegravar och Tigertanks. Allt är moll. Eller till och med tritonus, djävulens intervall. Det finns så mycket välkalibrerat livsförakt att jag inte kan avfärda det med *"sådär känner ju alla ibland"*. Han skriver om hur en människa förintas.

Doftar cigarettrök om texterna. Tempot är lugnt. Det går veckor mellan vissa ord. Nästan som om han överväger ifall han ska våga skriva vidare. Ett ord, en mening, slår ner mellan utblås och ny inhalering av rök från giftpinnen. Eft-

ertänksamhet och tyngd. Ord faller som byldroppar. Och det bränns.

Frivers är svårt, och så ser det pretentiöst ut. Men det här är mer visuell poesi. Nedklottrade teckningar. Korta scener spelas upp, som till exempel den här: *"En av tjejerna gick fram/öppnade försiktigt bröstkorgen/och drog loss hjärtat."* Allt syns så klart. Författaren är dock lite svårare att få syn på. Det är just den här sortens text som bidrar till mytbildningar kring författare. Vad är sant, och vad är påhitat.

Korridoren och omklädningsrummet, välkända platser från skolans värld. Stäl-len där man är utsatt. Det är scener där man visar upp sina nya kläder, respektive sin nakna kropp. Tortyrredskapen är gömda. Men det är skvallret och fnisset, det är handukarna som rullas ihop till piskor, det är glåporden.

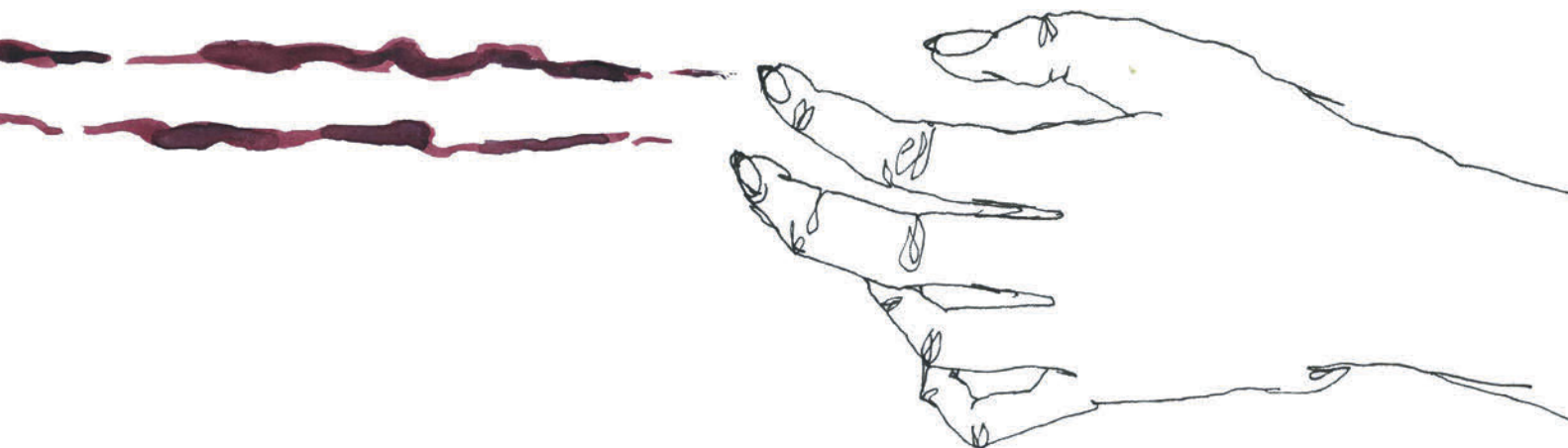
Pappersarken blir en scen, där mörka och skruvat burleska nummer spelas upp. Splatter utan den komiska vinkeln. Ren sadism. *"Hällde de/rådjursblodet över hans/ ömma bröst?"*

Rätt. Som en spökhistoria. Kan se vissa likheter med Stig Larsson, ja, faktiskt med hela den generation av författare som debuterade parallellt med punken. Ilska. Mycket är fult och inget att ha.

Teman, samt vissa ordval så som *"bländande svavelhåla"*, får mig också att tänka på Nikanor Teratologen (egentligen Niclas Lundkvist), den kufiske författare som dök upp under pseudonym i början av nittioalet, och som skrev om incest, våld, masochism, nazism och ond bråd död. Förlaget Vertigo tog honom under sina vingar.

Men det är mildare. Allt är mycket mildare i Jesper Eklunds texter. Light. Obehagskänslan framkallas likväl.

ponton är inte din svensklärare. Däremot tycker vi mycket om texter. I varje nummer ser vi närmare på något av de insända bidragen.

Fylls med samma känsla som när jag såg filmen *Cannibal Holocaust*. Stämningen som finns i texterna är klaustrofobisk, känns som i Liljas lägenhet, där hon satt och grät och åt mat från McDonalds' hela dagen.

Påminns om vilka tarvliga saker som människan är kapabel till, och hur ska man då kunna tro på henne, på hennes fina ord och löften, på hennes utvaldhet. Men det är så lätt att förlåta, det är lätt att ha överseende, det är som Eklund skriver: *"Jag vill vara deras vän"*.

Det är jobbigt att höra om när sex inte är så fint. *"Han tryckte upp/armen, hela vägen"*. Det är ju det enda man får höra om sex, att det är något fint mellan två människor som tycker om varandra. Som är kära. Men det är också något som kan användas i annat syfte. Övergrepp, och ett hemskt ord som våldtäkt. Hat och kärlek, var går gränsen? Gränsdragning

är svårt. Känns som om man befinner sig i ett ingenmansland.

Det finns förhoppningar om kärlek i Jesper Eklunds texter – finns det väl förvisso alltid. *"När ska ditt hjärta vidgas?"*. Men kärleken är svår, eller till och med död och omöjlig. Elak kärlek.

Övergripande är att texterna handlar om masochism. Är man masochist så uppnår man sexuell njutning av smärta i samband med sexuell dominans. Maktlöshet, underlägsenhet och obetydlighet. Sigmund Freud ansåg att det rörde sig om dödslängtan.

Stål I och II är en skarp skildring av masochism. Det är måhända inte just den exakta sexuella betydelsen Eklund syftar på, utan mer på känslan av maktlöshet, underlägsenhet och obetydlighet i det stora hela, i livet, som han vill komma åt.

När något man inte är så värst förtjust i pågår och det inte finns någon väg ut. Man kan inte gå hem. Jesper

Eklund sätter fingret på det när han skriver *"Önska dig ett hem"*, för att sedan skriva *"Önska dig något/inte mitt hem, kanske/fantasin."*

Om man mot all förmodan lyckas lämna det förstörande, finns det ändå ingenstans att ta vägen. Man springer bara på en snöig landsväg tills man segnar ner. Vill man verkligen få slut på det, blir det med kniv, gift eller fall från hög höjd.

Ingenting är tabubelagt, ingenting finns att skämmas över. *"Att munnen aldrig kan stängas"*. Man måste berätta. Att läsa Jesper Eklunds texter är som att se någon åka på stryk, som att bevittna en dödsmisshandling. Och man vill skrika, man vill skrika åt de jävlarna att de ska lägga av. Man vill, men om man gör det lämnas osagt. Om man verkligen skriker *"Sluta!"*, eller bara går därifrån.

I HAVET, ETT ANDETAG

Jag befinner mig på det vita fältet, runt omkring mig flyter grå dimmor. Jag ligger i en nött gummiring, fötterna håller jag under ytan. När jag för ner handen i vattnet känner jag dess struktur, det sträva, tjocka mot fingrarna, jag rör runt i det. Runt omkring fältet spänner kraftledningarna, deras stålskelett vänder ansiktena mot himlen. Då och då kommer någon mot mig, de kommer och de åker förbi mig. I skepp, gummiringar, klängande på livbojar. Med megafoner, eller viskande röster. Eller ingen röst alls. Stumma ser dem på mig, deras strupar svarta hål.

Så föreställer jag mig det litterära fältet, där aktörerna – författarna, kritikerna, läsarna, litteraturhandböckerna – befinner sig, alla upptagna i sitt eget krig, med sina egna vinster, förluster. Ur en högtalare hörs:

”Pierre Bourdieu och det litterära fältet: fältets struktur ett tillstånd i styrkeförhållandet mellan aktörerna. Vinster inom fältet kan göras, de stridande förenas av att de kämpar om något de anser viktigt. Aktörernas ställning bestäms av deras förvärvade litterära, sociala och kulturella kapital. När vi läser en litteraturhistorisk handbok läser vi en produkt som har sin plats inom fältet, i och med att handbokens författare gjort ett urval och förhåller sig på ett särskilt sätt till de olika författare som presenteras. Därmed blir de litteraturhistoriska översiktsver-

ken själva aktörer på det litterära fältet, och deras position bestäms också av till vem de riktar sig.”

Där jag befinner mig i min gummiring, gör jag vissa försök att närma mig dem som far förbi mig. De glider ifrån mig som dimmor, hologram. Jag vill röra vid dem, ta på dem, för att fråga dem - vem är det som äger rätten att tala? Och vem är det som tar sig den? Hur byggs konstruktionen av en författare – bilden, geniet, recensionerna, avhandlingarna om författarskapet – upp och hur bibehålls den? Men istället svarar mig högtalarna, som om de kunde höra mina inre frågor:

”Värdering är en historisk process. Specifika historiska, ekonomiska och sociala omständigheter råder i varje situation och både den litterära textens utformning och litteraturens bedömare styrs av behov och avsikter som varierar från tid till annan. Värdering sker också i många olika led, både när ett verk trycks, publiceras, köps och bevaras. Kulturell reproduktion, d.v.s. ett verks överlevnad och aktiva position i en litterär kanon, är beroende av olika faktorer. Ett bra utgångsläge för kanonisering är naturligtvis om verket uppfyller krav som tillfredsställer dem som bedömer litteratur vid en given tidpunkt. Detta kan verket göra även om det av senare tids smakdomare anses tidsbundet – det kan då fylla en funktion som historiskt intressant.”

Något flyter i vattnet en bit ifrån mig, jag rör mig mot det. När jag tar upp det i handen ser jag att det är en bit drivved, på vilken en text är inkarvad. När jag ser ut över fältet ser jag bitar av drivved flyta överallt, med dessa korta stycken text, dessa historier. Högtalarna knastrar till, säger något, knastrar till igen. Endast brottstycken av det som sägs går fram:

”Kärnfrågan när det gäller litterärt värde är inte vilket verk som är ”bättre”, utan vad vi menar med ”bättre” ... Synen på litteraturhistorien som en berättelse bland många, en fiktion och berättelser om andra fiktioner ... Flera olika litteraturhistorier som kan komma att existera bredvid varandra ... läsarnas perspektiv behöver skrivas in i litteraturhistorien.”

Jag tar upp så många bitar drivved jag kan hålla i händerna, lägger dem på gummiringen. Kanske kan jag en dag föra dem samman till något slags sammanhang, till en historia bland andra, en kronologisk eller cirkulär ordning. Tiden, samhället, mänskorna, litteraturen, makten. Vem som äger makten att tala, eller vem som tar sig den. Långsamt stiger vattnet runt omkring mig

Högtalarnas röst tillhör Anna Williams. Jag föreställer mig den mörk, stark och insiktsfull. Hon talar ur *Stjärnor utan stjärnbilder – Kvinnor och kanon i litteraturhistoriska översiktsverk under 1900-talet*.

Tyst
som i graven,
sa han

Jag vet inte
om jag vill vara som han, men
jag gillar gitarren på hans rygg

Orden han sa kanske
kvävde min kreativitet och misshandlade min
självständighet
Men det finns någonting charmerande även över det
trots allt

Det är bäst att vara tyst,
tänkte jag
Han hör inte sina egna,
tankar. Jag hör aldrig hans

Integritetsskydd
Det är någonting positivt,
eller hur?

Ögonen också.
Han har förstående ögon
Det är bra, man
slipper förklara allt
då

Tyst
som i graven,
sa han
Jag ville ju
aldrig
störa
Han kanske inte förstod
det?

profil

KARIN MELLBOURN

18 ÅR, BROMMA

Tystnaden och kommunikationssvårigheter känns centralt i din dikt. Vilken är din relation till tystnad?

– Tystnaden fascinerar mig, jag tycker den är vacker. Den är dessutom en av de finaste broarna till kommunikation.

När skriver du?

– I min säng på kvällarna när klockan visar att det är dags att släcka lampan. Och vid köksbordet när jag är för mig själv. Och i fåtöljen i vardagsrummet. Och på gräsmattan eller på kökstrappan när det är sommar (eller jag låtsas att det är sommar). Allra helst på gräsmattan tror jag.

Vad gör du när du inte skriver?

– Då dricker jag kaffe på Stockholms caféer, tänker lite för mycket på framtiden och romantiserar både den och vardagen.

Vad läser du?

– Johanna Nilssons böcker, med *Konsten att vara Ela* i spetsen, läser jag om och om igen. Hennes personskildringar är bland det finaste som finns. Sedan har Bruno K. Öijers dikter en trogen plats på mitt nattduksbord.

Om du hade fått gitarren på hans rygg. Vad hade du spelat?

– Jag försökte lära mig spela gitarr en gång i tiden men det var ett tämligen misslyckat försök. Ett tag kunde jag spela *Lilla snigel* utantill men inte ens den kommer jag ihåg. Så nej, det skulle nog inte bli någonting spelat. Däremot skulle jag gärna drömma mig bort en stund, njuta av att jag kunde spela på den i mina bortsvävade tankar och betrakta den med ett leende.

LARS ÅKESSON

det synliga syns klart och tydligt
som nuets verklighet

om till och med spegeln ljuger
vem kan man då lita på

Lögner

lögner som passerade
bakom min rygg
sågs av mina ögon i nacken

Geometri

Att gå runt i cirklar,
som om man gick vilse i
skogen
fast i vanors klister.
Jag skulle gärna gå
runt i cirklar
Kvadrater gör så jävla ont

A-Q-B

vägen från A till B
kan te sig enkel
och så vore ju fallet
om man inte gör som jag
tar vägen tunt Q

INSÄNT AV

SARA ÖBERG, 18 ÅR, VÄNERSBORG

Hallelujah

Gud lägger fram en spelplan på marken framför mig. Han säger, han säger det att blandar man inte sina kort ordentligt tar man ut allting i förtid. Han säger, han säger att jag har aldrig blandat tillräckligt.

Jag säger till honom att han aldrig existerat. Jag säger:
- Det är lustigt, egentligen, för jag har aldrig haft något problem med det där. Du vet. Det faktum att jag inte har någon gudstro. Precis som jag aldrig har haft något problem med att jag inte har någon integritet, någon självkänsla, någon förmåga att ta mig igenom mina dagar utan att tänka på det faktum att döden alltid hade varit en mycket lämpligare lösning.

Gud säger att ett vanligt sätt att hantera sin skräck inför hela världen är att tro att vad man borde göra är att inte leva. Gud säger:

- Trots det, min älskling, är det precis de som inte vågar leva som gör det allra förbannast bäst.

Gud påminner mig ibland om min psykolog. Han lägger också saker i byxfickorna alldeles för ofta, så han ser ut som om han har en blöja. Och när han pratar med sin lugna fejkad inkännande röst vill jag skära upp handleder såväl som min egen hjärna; precis som det alltid har varit.

Gud lägger fram en spelplan på marken framför mig. Jag försöker förstå hur den är utformad. Jag försöker förstå mönstren, åh så intrikata mönster det är! men jag ser inga mönster, jag ser inga rutor, jag ser ingen enhet. Jag ser ingen riktning i vart jag ska gå. Jag kan inte ens hitta min spelplan. Jag förstår inte var jag står.

Och jag förstår verkligen inte varifrån jag kommer.

Jag säger till honom att jag inte förstår hans spel. Det är väldigt fint, det här han har ritat upp. Jag säger det med så snäll röst jag bara kan. Så att han ska förstå att jag tycker om honom, fast jag inte alls gör det. Så att han ska förstå att han vill honom väl, fast jag inte ens vill det. (Det är aldrig så att jag har velat honom något illa. Det är bara det att jag nästan aldrig vill människor särskilt mycket över huvud taget.)

Han blir ledsen ändå. Han sitter och tittar på mig med sina förbannade hundögon och säger att han alltid har velat väl. Han har bara aldrig varit så bra på att rita spelplaner; han menade aldrig att få det till yrke.

- Man måste ju få ha en hobby, säger Gud och ser ner på sina egna darrande händer. Man måste ju få göra saker man tycker om... även om man inte är bra på det. Det måste du veta, min

➤ älskling. Sådan har du väl alltid varit.

Gud och hans darrande händer. Jag hade kunnat sparka honom i magen. Jag hade kunnat sparka hans huvud mot asfalt tills det att det blödde och hjärnan rann ut, och mycket längre än så. Jag hade kunnat köpa honom en hatt med påfågelfjädrar, placera den på hans huvud och skratta åt hur ful han var i något som alltid har passat mig perfekt. Jag hade kunnat kyssa hans perfekt imperfekta läppar och säga, Gud, rädda mig från allt det här som gör ont.

Jag hade kunnat bli vän med någon annan. Köpa ett spel i en leksaksaffär med riktiga spelpjäser och låtsas att allting skulle bli bra då.

Som om inte de flesta relevanta fel här i världen beror på en grundläggande missbildning, snarare än enstaka imperfektioner.

Jag är tyst för länge. Det har alltid varit ett av mina problem, och jag önskar att det fanns ett sätt att få fram det till honom, utan att behöva tala. Ett sätt att säga, Gud, det är okej, det är inget personligt. Det är bara ett problem jag har, det här med att prata.

För att man kommer till en punkt där allting man någonsin har velat säga redan har blivit sagt. För att man kommer till en punkt där det finns så mycket man vill säga att inget är möjligt att gå fram. För att arbetsnarkomani och världsapati är symptom på samma problematik och magnifika sidor av samma mynt. För hans darrande händer, när de inte är över hela min kropp. Jag är din stridsprinsessa, och älskling, det första jag ska göra när jag kommer till himlen är att knulla med Gud.

Ibland undrar jag om det brinner i hans skägg. Jag vågar inte böja mig så nära alltings skapare att jag faktiskt kan känna efter.

- Vad vet du om döden? frågar jag min gud.

Inte för att det är ett intresse jag har. Faktiskt egentligen inte ens för att det känns som något jag skulle vilja veta. Men det känns ändå som den sortens grej man helt enkelt måste fråga. Nu när man väl är chansen. Dessutom är det väl nästan en rent artig fråga, tänker jag.

Men han ser ledsen ut. Fruktansvärt ledsen. Som om jag sagt något olämpligt. Någonting han inte längre klarar av att prata om.

- I varje skapelse finns underbar, fruktansvärd imperfektion, säger Gud och tittar på sina darrande händer som om han när som helst skulle börja gråta och jag har oförklarligt

► fruktansvärt ont i magen. I varje del av allting som är mitt finns brinnande förgörande smärta.

- Men vad vet du? envisas jag. Vad vet du, menar jag? Allt det här du aldrig berättade för oss alla?

Och min gud, han skakar på huvudet. Han skakar på huvudet och hans händer skakar så tätt att de nästan ger upphov till musik. Och jag tänker, fast jag vet att tanken är absurd, att kanske är det just i denna febrila darrning som upphovet till all världens musik ligger.

- Det är just det som är problemet, säger min gud och skakar på sitt huvud så hastigt att jag tror att det snart ska lossna. Ni tror alla att jag vet. Att det är jag som ska förklara för er hur allting slutligen hänger ihop. Men jag är så rädd, älskling. Jag är så rädd att jag inte vet vad jag ska ta mig till. För sanningen - den farliga och vedervärdiga sanningen jag aldrig velat dela med någon av er - är att jag inte har en jävla aning.

Han tystnar, och jag ser upp på honom. Han tystnar, och jag ser upp på honom och ser att min gud... min gud, han har tårar i sina ögon.

Sitter och ser ner på sina händer med tårar i sina ögon. Och jag ser nu, ser nu att hans händer plötsligt är stilla.

Jag sträcker på nacken och böjer mig fram. Ser ner i hans handflator.

Och ser vad det är han betraktar. Ser vad det är som långsamt silas genom hans fingrar nu, för hans tårar faller på det och det glider förtvivlat under.

I Guds händer finns aska. Grå och fuktig och hjälplös aska.

Jag ser upp på Gud, och jag nickar. Nickar, som om det på något sätt hade kunnat hjälpa honom.

Sedan ler jag brett emot honom.

INSÄNT AV

ULRIKA NETTELBLAD, 17 ÅR, VÄNGE

MOT ÄNNU EN SOMMAR

Janet Frame

Bonniers

2010

Grace Cleave är en flyttfågel. Hon har lämnat hemlandet Nya Zeeland för Storbritannien och förstår inte hur hon kunnat byta bort solen, stranden, ljusets skimrande tält, det dramatiska

landskapet, berg, floder, flodfåror, glaciärer mot det blödande tegelröda sår som tycktes utgöra en så stor del av detta land. Men lämnat det har hon likafullt, bytt är bytt. I sin möblerade Londonlägenhet, med den tredelade blommiga soffgruppen och uteplatsen där det snöar sot och cigarettpaket och bussbiljetter, har hon gömt sig mellan Del Två och Del Tre i sin roman när hon bjuds hem över en helg till bekanta. Hon tackar ja, men hittar efter två dagars krampaktigt socialt umgänge på en förevändning för att åka hem igen; arbetslusten lockar, säger hon, hon saknar sin skrivmaskin. De skrivna människorna, hennes egna skapelser, är lättare att handskas med.

När *Mot ännu en sommar* skrevs, 1963, ansåg Janet Frame den vara alltför privat för publicering. Det är också en hemskt privat roman, som man läser med en känsla av att trampa vatten; man vill så gärna att samtalerna ska flyta på det sätt Grace föreställer sig, men det gör de aldrig, och man förtvivlar som om det vore en själv som yttrat de platta fraserna bakom vilka de spirituella och surrealistiska resonemangen gömmer sig. Kan man säga att man såg en kvinna förvandlas till en fågel på sin promenad, *den svartvitspräckliga klänningen förändras till fjäderdräkt*? Nej. Kan man säga *nej, nej, nej, nej, jag förstår inte*? Nej. Grace Cleave prövar det åtminstone aldrig.

Frames lyriska språk grottar sig med
viss motvillighet ned i det sår som kallas

social inkompetens och för den som kan finna gemensamma beröringspunkter är det ingen smärtfri läsning; kanske inte heller för de som inte kan. Oavsett vem du är är *Mot* ännu en sommar en snårig, poetisk och riktigt bra roman.

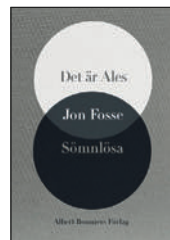
HANNA JOHANSSON

DET ÄR ALES / SÖMNLÖSA

Jon Fosse

Bonniers

2010

Från första anblicken ser Jon Fosses *Det är Ales / Sömnlösa* kusligt sober ut. Mot grå bakgrund framträder en vit och en svart cirkel som var för sig utgör bokens två

berättelser. Boken är liten, behändig och genomtänkt.

Ju mer jag studerar själva omslaget, desto mer framträdande blir innehållet. Det är sällan omslagen till böcker nuförtiden tillför något åt själva berättelsen, men i detta fall är det av betydelse.

Det är Ales är den första berättelsen i denna tunna bok. En änka som liggande på kökssoffan ser livets alla skeenden spelas upp framför sig. Dagen då hennes man Ales försvann, deras vardagliga konversation och drömmar.

Det är Ales, skrivet med grå text tryckt mot vit cirkel, bygger på känslan som ständigt genomsyrar berättelsen, tomheten som blir kvar efter att ha förlorat någon man älskar samt Ales oändliga längtan till Vesterlandets fjordar.

Sömnlösa är en ännu kortare berättelse, men med samma lugnande tempo. Den handlar om en annan Ales som tillsammans med sin gravida flickvän försöker hitta någonstans att föda deras son. En parafras över Josef och den havande Maria.

Båda berättelserna är skrivna på samma strömmande sätt, långa utdragna och upprepande meningar som för läsaren ständigt framåt, i ett upplöst tillstånd där allt går ihop. Dröm och verklighet blir till cirklar, svarta som vita.

NORA MAKANDER

SISTA BESTÄLLNINGEN PÅ BALTO

Faïza Guène

Norstedts

2010

Faiza Guène slog igenom som nittonåring med romanen *Kiffe Kiffe imorgon* och har kallats ett folkets språkrör för förorten. Hon skildrar människorna i storstädernas ytterområden: de som beskrivs i medierna men ofta inte själva får komma till tals. Guènes förmåga att ge en röst åt dessa människor är hennes främsta egenskap som författare och det bevisas också i hennes nyutkomna bok *Sista beställningen på Balto*.

Här kretsar handlingen kring mordet på restaurang Baltos ägare Joël Morvier. I början av boken hittas han knivhuggen till döds i en blodig pöl på golvet. Polisen tar upp jakten på mördaren, och låter förhöra alla de som kan tänkas ha någon koppling till brottet. Här blandas vittnesmål av den sexton-åriga Magalie, även kallad blondinen, slampen eller Turkbruden, med yttranden av tvillingarna Nadia och Ali och av Yeva (morsan eller kärringen).

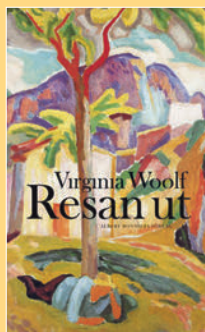
Genom att anpassa språket till de olika karaktärerna låter författaren dessa träda fram som individer. Romanen är i huvudsak byggd på talspråk och Faïza Guène har en bra känsla för att få det att låta realistiskt och naturligt. Det är ingen positiv bild som ges av miljön och människorna som bor längst ut på en av Paris pendeltågslinjer. Det är en vardag kantad av fördomar och rasism, främst hos de vuxna karaktärerna. Men då och då inträffar ljusglimtar även här: som när sonen i familjen stoppar pappan som är på väg till en prostituerad, och de i stället tar en promenad tillsammans.

AMANDA GRÄNS

RESAN UT
Virginia Woolf

Bonniers

1915

Titeln på Virginia Woolfs debutroman *The Voyage Out* – som först nu, nästan hundra år efter publiceringen 1915, översatts till svenska och blivit *Resan ut* – säger egentligen allt. Romanens genomgående tema är just resor: dels den konkreta, från London till Sydamerika, över Atlanten med fartyget Euphrosyne. Resan tycks vara en sorts gradskala – London är civiliserat och rutat av vägar och broar; ombord på atlantgångaren ser världen ut ungefär som hemma med fint inredda salonger, men när stormen rasar kan ingen motsäga att man befinner sig på ett vilt och oregerligt hav, bortom mänsklig förmåga att styra. Slutdestinationen, den lilla sydamerikanska plats där Woolfs karaktärer hamnar, tycks ny och orörd; där rider man på mulåsna, där växer färgstarka blommor. Men resenärerna fortsätter att läsa brittiska tidningar, umgås med varandra och handla efter samma moral och sociala regler som i hemlandet.

För Rachel Vinrace, den tjugoåriga huvudpersonen och dottern till Euphrosynes förman, innebär resan också en psykologisk sådan efter att ha tagits under den fyrtioåriga mrs Helen Ambroses beskydd. De ska se livet, som hon uttrycker det. Rachel, som inte har någon utbildning och som isolerat sig med sina pianonoter, vet inte mycket om det. Ändå tycks hon medveten om sina villkor, ett annat tydligt

Klassikern

tema. "En ung och vacker kvinna", säger Richard Dalloway, medresenär på atlantgångaren, "har hela världen för sina fötter..." "

"Vad skulle ni inte kunna göra –"

Han avbröt sig.

"Vad?" frågade Rachel.

Den typen av samtal förs ständigt i romanen om konst, politik, moral, manligt och kvinnligt, intelligens, klass. Villkoren, möjligheterna och begränsningarna, är ständigt närvarande i diskussionerna. Woolfs iakttagelser är vakna och lätt ironiska, hennes karaktärsskildringar är igenkännande och satiriska, men hon bygger inga murar mellan sig själv och sina figurer; nå, de är åtminstone låga. Det är en både tankeväckande och trivsamt läsupplevelse.

HANNA JOHANSSON

Elin Aspberg är 19 år, har just åkt till Frankrike en termin för att lära sig franska och hävdar bestämt att allt som står nedan är sant.

En sak är säker: kollektivtrafiken på Franska Rivieran är inte som i Stockholm. Den är lynnig och oberäknelig, gör precis vad den känner för och går absolut inte att lita på. Att tågen ska gå som det står i tidtabellerna och att bussarna ska stanna på samma hållplatser på vägen tillbaka som de gjorde när man åkte åt andra hållet verkar inte vara något som känns viktigt. Varför åka samma väg varje dag liksom, det blir ju hemskt enformigt i längden. Och att vissa tåg bara försvinner, det är väl ingen större fara. De kanske åker till något roligare ställe, vad vet jag. Narnia till exempel, eller kanske planeten Dagobah.

Lite får man ju ta det som det kommer. Om inte tåget man tänkte ta dyker upp, så finns det säkert ett annat som gör det. Förr eller senare. Och ska man träffa någon men kommer försent är det bara att skylla ifrån sig. Olika varianter på att tåget var inställt eller försenat eller blockerat fungerar alltid – det är ju inte som att det aldrig har hänt förut. Det är användbart även om man skulle missa tåget eller vara försenad av helt egna anledningar. Att skylla på tågen är alltid trovärdigt.

Inte heller resenärerna är riktigt som de ska, får man lätt intrycket av i alla fall. Jag har mött en hel mängd – alla lika intressanta – karaktärer under de få veckor jag har varit här på den franska sydkusten. En

kväll åkte jag i samma vagn som en man som såg ut att ha tränat inför Tour de France non stop de senaste tio åren, inklusive cykelbyxor och limegrön, mångväxlad cykel. Han må ha luktat lite konstigt men han visade sig vara en riktig lingvist med intresse för germanska språk, oväntade kunskaper om Stockholms historia och kännedom om det internationella gymnasiet i Cannes. En annan kväll träffade jag en man som glatt berättade för mig att det var så himla bra att jag var svensk, eftersom alla hans flickvänner kom från Sverige och han gjorde ingen skillnad på mig och dem, han respekterade mig och jag var vacker, men jag var också komplex och förstod mig inte på män. Bra att veta, tänkte jag. Sedan har vi också sjuttioplussaren som berömde mig för mina passfoton, spanjoren som kysste mina händer och fjortonåringarna som glatt frågade mig hur jag mädde.

Någonstans är det väldigt charmigt. Någonstans är det också så olikt allt det jag är van vid, och därför kan det tyckas en aning bisarrt. Men jag tror att det är bara så det är. I och för sig har jag fått förklarat för mig att sista tåget ska man kanske akta sig för, och folk kör bil hellre än något annat, men jag har ändå börjat trivas med det. Ingen har någonsin velat göra mig illa och utan tågen hade jag gått miste om så många intressanta möten. Vem vet vem jag träffar på i framtiden. C'est la vie en France, et c'est comme il faut.

B-post
Sverige
Porto betalt

